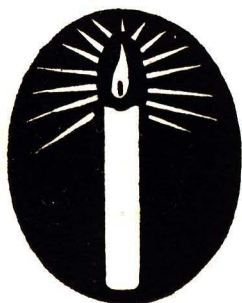

VIGILIA

IV. ÉVFOLYAM
1938 FEBRUÁR

TARTALOM:

BALLA BORISZ: Őrség az éjszakában.

SCHÜTZ ANTAL: Turul és kereszt.

HORVÁTH BÉLA: Szent Domonkos balladája

GEORGES BERNANOS: Egy falusi plébános naplójából

TOMMASO CAMPANELLA:
A Sacra Ostia

AQUINOI SZENT TAMÁS: Ének Krisztus testéről

PAUL CLAUDEL: Vasárnap hajnali könyörgés

HORVÁTH BÉLA: Örök forradalom

MÉCS LÁSZLÓ: Mi a lélek?

GINO SAVIOTTI: Szent Antal halála

MAX MELL: Játék az apostolokról

KÉZAI BÉLA: A hét kalóz

GIACOMO LEOPARDI: A remete rigó

ARADI ZSOLT: A megérkezés

FOLIGNOI SZENT ANGELA: Zarándoklat Assisibe

CORNELIUS LOHMANN: Calderon és műve

CHARLES PÉGUY: Az Isten beszéde

DARÁNYI ELLA: Olaszországi tanulmányutam

JACQUES MARITAIN: A belülváló élet

POSSONYI LÁSZLÓ SZINHÁZI SZEMLÉJE

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG: Szalézi Szent Ferenc ünnepén — Irodalom és késelelem — Szövegek áradása — Vihar egy katolikus regény körül — Két falusi költő.

KÖNYVEK: Possonyi László: Színház — Füsi József: Fehér torony — Kézai Béla: Mirandola fordulása — Nagy Tamás: Izzó talajon.

SZERKESZTIK:

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

VIGILIA

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZLÓ, ARADI ZSOLT

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTIK

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik évente tízszer, havi
80-100 oldal terjedelemben.

A Vigilia legközelebbi száma Áquinoi Szt. Tamás ünnepén, márc. 7-én jelenik meg.

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre :
Romániában 400 lei, Csehszlovákiában 60 ck, egyéb külföldön 12 pengő.
Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizományos: Cserépfalvi, Budapest, IV. kerület, Váci-utca 10. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Rákospalota, Szalézi Művek, Clarisseum.
Telefonszám: 2—952—03. Postatakarékpénztári csekkszám: 20.668.

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az IBUSZ pavillonjaiban.

A VIGILIA

jelen számunkkal negyedik évfolyamába lép.

Ugyanekkor büszkén és örömmel jelentjük hűséges olvasótáborunknak, — amelyről ma már nyugodtan mondhatjuk, hogy a magyar katolicizmus elitjét jelenti, — hogy az eddig évenként négyszer megjelenő **Vigilia** ezentúl évente tízszer fogja a magyar katolicizmus, a világegyház nagy szellemi értékeit, a katolikus irodalom, a misztika, a lelki élet választott dokumentumait bemutatni. Évenként tízszer számol be ezután a **Vigilia** virrasztó posztjáról a magyar katolikus olvasóközönségnek arról, amit ennek a közönségnek tudnia kell és „Az őrség az éjszakában” így állandóbb és még kitartóbb feladatot fog végezni — amint azt Balla Borisz lapunk vezetőhelyén írja. Nagyon, de nagyon sajnáljuk, amiért Balla Borisz semmiesetre sem engedi, hogy amikor a **Vigilia** hónapról hónapra megjelenvén, ő másirányú elfoglaltsága miatt nem tudja már főszerkesztőként jegyezni a lapot — róla, a lap egész szellemének meghatározójáról és ugyanakkor eddigi áldozatosszívű fenntartójáról *méltó* módon emlékezzünk most meg, akármilyen rövid formában is. Ebbe csak azért tud a **Vigilia** szerkesztősége bele-nyugodni, mert tudja, hogy az ő nagy tehetségének nélkülözhetetlen közreműködése nem szűnik meg s a **Vigilia** szerkesztése, iránya,

szellemi jegye egészében ugyanaz marad, mint eddig. A nevek ugyanazok, a magyar katolikus alkotómunka fémjelzett nevei: *Harsányi Lajos, Sík Sándor, Mécs László, Possonyi László, Aradi Zsolt és Just Béla*, aki eddig ugyan nem jegyezte nevével a lapot, de kiváló munkájával szinte elejétől fogva résztvett a **Vigilia** vezetésében. És a változatlan régi gárda mellett résztvesz a **Vigilia** küzdőtáborában *Horváth Béla*, a nagy katolikus költő, aki igen nagy nyeresége a Vigiliának és olvasóközönségének.

A **Vigilia** ez évben a katolikus világirodalom nálunk eddig ismeretlen remekműveit fogja közölni a legkitűnőbb magyar szerzők műveivel együtt. Ismertetjük és bő szemelvényekben bemutatjuk majd a

keresztény misztikus írók (XII—XX. század):

Ruysbroeck — Suso — Sziénai Szent Katalin — Avilai Szent Teréz — Keresztes Szent János — Szalézi Szent Ferenc — Maria A Sancta Teresia — Lucie Christine — Gemma Galgani és mások műveit. — Ezenkívül közölni fogjuk:

Charles Péguy: Ifjúságunk — G. K. Chesterton: Versek és elbeszélések — Gertrud von Le Fort: Himnuszok az Egyházhoz — François Mauriac: Isten és Mammon — Francis Thompson: Versek — Peter Wust: A jámborságról — Coventry Patmore: Versek — Georges Bernanos: Haláltusa — Jacques Maritain: Aquinói Szent Tamás és Karl Marx — Angelus Silesius: Énekek — Paul Claudel: Júdás halála.

VIGILIA

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZLÓ, ARADI ZSOLT

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTIK

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

IV. ÉVFOLYAM

1 9 3 8

BALLA BORISZ:

ŐRSÉG AZ ÉJSZAKÁBAN

Pontosan három évvel ezelőtt jelent meg a Vigilia első kötete Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén.

A három év eredményeiről szólni nem reánk tartozik. A küzdő Egyház, a magyar katolicizmus láthatatlan történetének egyik lapjára a Vigilia mérlege is rá van már írva s hogy mennyi szeretetet érdemel, azt azok a lelkek tudják, akiknek írtuk.

A Vigilia vezetői tüzet őriznek az éjszakában. A szikrát felülről kapták, szent ez a tűz és nem szabad kialudnia.

A hozzá hasonló őrhelyek, amelyek szelíden és macacsul őriznek egy kétezeréves titkot, ma ritkulnak: tragikus világunk figyelmét új lángok vonják magukra, amelyek mögött már nem a kétezeréves kereszt árnyéka remeg földi világunk éjébe: mint öröklétet és feltámadást ígérő titokzatos jel. Az új máglyákhoz a keresztnek sokszor már csak annyi a köze, hogy elégetik benne. És mind többen és többen vannak, kik fahasábjakkal a hitetlenség tüzeit táplálják.

A Vigilia vezetői elhatározták, hogy szaporítani fogják az őrtüzeket, amelyek a keresztet ragyogják körül a tanácstalanság éjében. Szükség lesz rá... Évenként tízszer jelenik meg ezután. A vezetők személye nem fontos, csak a munka iránya és szelleme. Mivel a havonként megjelenő Vigilia főszerkesztői tisztsége olyan munkát jelentene, amelyet másirányú hivatalom és elfoglaltságom mellett nehezen tudnék ellátni, arra kértem *Possonyi László* barátomat, lépjen helyembe. A Vigilia útja: a katolikus spiritualizmust kell hirdetni minden formában, azok részére is, akik még távol állnak tőlünk, de akik várják az általános tájékoztatásban, hogy megismerjék az igazságot. (Non veni vocare justos, sed peccatores). És politizálhatunk mindenütt, de a Vigilia hasábjain ne politizáljunk. Aki Keresztes Szent Jánost, Szent Tamást, Szent Ágostont vagy Lisieuxi Szent Teréz szellemét megérti, jó bástyája lesz a döntő pillanatban hitének; a katolikus misztika művelése, kritikai ismertetése, mélységeinek feltárása maradjon továbbra is egyik legfontosabb feladata e folyóiratnak. Három évünk eredményei közül a legszebbeket ezen a téren találjuk.

Az Eucharisztia Szent évében, az Eucharisztikus Jézus szelleme kísérje a Vigiliát további eredmények felé.

SCHÜTZ ANTAL:

TURUL ÉS KERESZT

Két külön világ. Ma köztünk jár a kísértés szembeállítani sőt harcba keverni. Pedig együvé valók — amint annak a kornak eleje állt a nagy Prohászka, és korszakos szimbólumban eléjerajzolja a címere. Prohászka címere? Igen, neki is volt! Mikor Fehérvár püspöke lett, ősi szokás szerint neki is kellett választani.

A *címer* régi dal régi dicsőségről, keresztes vitézekről, lovagi hagyományokról. A címer világgá beszéli, ami belülvaló érték; lángjegyekkel az égre írja, ami egy hosszú nemzedéksor lelkében és vérében felgyülemlett mint nemesi kiválóság és örökség, és ami a „noblesse oblige” meg nem írott törvénye értelmében kötelesség és föladat. Ki volt Prohászka és mi lett nekünk, minek látta ő a hivatását és elkötelezettségét velünk szemben, ihletett invencióval megmondja a címere (valószínűleg nem az ő elgondolása): a turul, amint kereszttel a csőrében, kiterjesztett szárnyakkal végigrepül a hármaskör országán; és alatta a jelmondat, mely már az ő lelkéből lelkezett: Dum spiro, spero, remélek, utolsó leheletemig remélek!

A *turul*, a magyar sas, a magyar sors és hivatás szimbóluma, Emese súlyos álmának nemtője — egy sejtelmes, ígézetes éjszakán megjelent ő egy nagy eszményeket álmódó, ábrándos gyermekifjúnak is, a cseh-német katonatiszt és a nyitrai német polgárlány fiának; és amit ettől a látomástól fogant ez a magasságokba nyújtózó ifjú lélek, az mi más volt, mint a magyarságba, sorsába, történetébe, népébe, földjébe minden rostjával kitéphetetlenül belégyökérző szent magyarrá-válás! Senkiből, sem előtte, sem utána, úgy föl nem sirt a magyar tragikum, senkiből oly tisztán és gazdagon föl nem tört a szegény magyar népnek megbecsülése, szeretése, tettel beszélő megsegí-

tése. Hogy előre üdvözölte a munkás gazdanépet, hogy türelemmel, értéssel, utolsó fillérét is odaadó testvériséggel szóba állt az ügyefogyottsággal, hogy két emberöltő előtt hallatlan bátorsággal, lángeszének és lánglelkének félelmes készletével, szót emelt mindenféle hatalmassággal szemben az elesett, elhagyott, szegény magyar nép érdekében, egészen a háborús híres földreform-javaslatig, kell-e mindezt emlegetni és részletezni? Carlyle azt mondja: Nem lehet az emberiséget eleget emlékeztetni arra, hogy élt közepette egy Sokrates nevű ember. Igen, nem lehet a magyart eleget emlékeztetni arra, hogy volt egy Prohászka nevű püspöke, idegen vérből, mégis lelke által vér az ő véreből, akinek áldott vízióban megnyílt a magyar sors és a magyar föladat és a magyar föld, és aki megnyitotta a mi szemünket is, úgy hogy történeti fordulóinkat, nagyjainkat, tájainkat másképp tudjuk látni mint előbb; jelenünkbe visszaidézte a tanító, sugalmazó multat és előre megidézte a sejtelmes, parancsoló jövőt, püspökségének húsz éve alatt hozzászoktatott, hogy bajainknak és örömeinknek, kérdéseinknek és őrlődéseinknek, a szörnyű háborúnak és a szörnyűbb békének és utána gyámoltalan akarásainknak, félelmeinknek és reményeinknek ő legyen a formálója és értelmezője, harsonája és lobogója.

De csak azért tudott elesettségünk keltegetője, nemzeti akarásaink prófétája lenni, mert mélyebb és átfogóbb sugalmazásokkal jött közénk. A magyar sas *keresztet* hozott csőrében. Ez a kereszt az ő szájában az apostolnak lángszava volt — eleinte a pusztában kiáltónak szava. Hisz akkor hangzott föl, mikor még a levegőben volt, amit elneveztek a kereszténység csödjének, mikor a 19. századi tudomány elintézettnak hirdette világnézetét, a technikai jólét és jóllakottság fitymálta aszkézisét és erkölcsét, a kor kapuját döngető marxista tömegek gúnyolták másvilágiságát, és hegyibe itt minálunk, a ki nem hevert jozefinista fölvilágosodottság álmosította és közböbsítette természetfölöttiséget. Prohászka szájában a kereszt életnek, diadalmas életnek ígéje lett, ébresztő és

támogató, ültető és ápoló; lángpallossá lett, ítélet és lelkiismeret, tilalomfa és útmutató. Új Szent Gellértként járta ő a magyar téreket, és új bízás, új nekiemberelés, új hit fakadt a nyomán. Az ősi magyar turul itt új csodát ért meg azzal, hogy újra eljegyezte magát a szent kereszttel. Kevés történeti arányú találkozása volt a magyar géniusznak a mélységes kereszténységgel. Szent István és László, Nagy Lajos, Pázmány, Prohászka — úgy gondolom, ezek az állomásai. S a prohászka találkozónak ez volt a nagy jelentősége és hivatása: Neki az ősi keresztény igazságot és törvényt le kellett fordítani ennek a kornak nyelvére, hogy fiai újra megsejtsék örök időszerűségét; s viszont ezt a kort és nagy kérdőjeleit értelmeznie kellett az örök igazság színe előtt. Mindkettő egymagában elég történeti hivatásnak. De neki még volt egy sajátos ellenállhatatlan küldetése: Neki kellett magyarul megszólaltatni, az élet és művészet nagy nyelvén, ami annyira hiányzik a magyar léleknek és ami nélkül mégsem lehet el: a keresztény metafizikumot és misztikumot.

S itt fakad forrása annak a harmadik értéknek, amit a prohászka címer és a prohászka génusz nekünk jelent és mond: a fogyhatatlan szent *remény*, mely csak az utolsó lehelettel együtt száll el. Dum spiro, spero! Itt megnyílik Prohászka legmélyebb énjének egy titkos züga. A rideg heraldikai sablonból itt felénk száll egy messzi fuvallom, és megcsap egy féltve őrzött, alázattal vértezett lelkületnek szaszafrasz illata — hogy az ő kedvenc szavát idézzem. Igaz, úgy sem tudta volna elrejtetni. Leolvastuk volna a művéről. Lehet-e győzni másképp azt a hivatást, melyre ő vállalkozott: lelket verni egy lélektelen korba, hitet, természetfölöttiséget, krisztuskövetést ültetni egy kiaszott liberalizmusba, lelkiismeretre, tetterre serkenteni egy jóllakott tunya nemzedéket? S Prohászka reménye jól megalapozottnak bizonyult. Az őszebaborult férfi megérte, amiért az ifjú elindult: a katolikum reneszánszát a magyar téreken. A tények harsogták feléje, ha ő maga alázattal hallgatott: quorum pars magna fui, az oroszlánrész ebben az övé volt!

Dehát, gondolhatná valaki, a remény a kereszténynek természetszerű levegője és világa, a Tedeum kicsengése: In te Domine speravi, non confundar in aeternum. De van-e sodra ennek a reménynek és van-e ígérete akkor is, ha egy *nemzet* sírja nyílik? Nem lengi-e körül egyedül a kuruc elégia, a Tedeummal egybecsengő motívumával: Ha minden elmarad, Isten el nem marad? Biztos, hogy Prohászka itt sem vállalt közösséget a reménytelenek szomorú vert hadával. Mi láttuk fejedelmi alakját a húszas évek nemzeti megmozdulásainak élén, mikor kilépett apostoli köreiből és vállalta a fórum áldozatát. Mélységes megilletődéssel láttuk, hogy életét nem tartotta becsebbnek önmagánál, mikor arról volt szó, hogy a magyar téreken hirdesse annak evangéliumát, aki föltámadás és élet... Nem volt akkoriban valamirevaló szószék és terem, hallgatóság és alkalom, ahol a húsvét ezüstharsonájának ez a töretlen hangja biztatást, reményt, kiábrándultsággal nem takarózó építeni-akarást ne hirdetett volna; és ezt a lelket sugározta tekintete, gesztusa, alakja, járása, akcentusa. Ő mint új Ábrahám remény ellenére hitt a reményben, eligazodást és jövőt sugárzott elesettségünkbe és összeviasszaságunkba, világosság és meleg tudott lenni egy hulló világban, égő csipkebokor a kietlenségben.

Égő csipkebokor — ez a látomás mélyebb mélységekbe utal; oda, ahol Prohászka egyetlensége és mindig korszerű, időt álló magyar hivatása forrásoz, annak a nemzedéknek is, mely őt már nem látta és nem hallotta.

Elnézem ezt a címet. Ez volna tehát Prohászka: a turul, amint kereszttel a csőrében kiterjeszti szárnyait a hármass halom országa fölé és odaharsogja ennek a gyorsan vérmes reményre hevülő és épp oly gyorsan lohadó népnek: én remélek, utolsó leheletemig, a kereszt erejében remélek tebenned; te is remélj velem! Ez volna *az egész Prohászka*? És amint nézem tovább, kérdve, merengve ezt a címet, lassan varázsos távolba tér, bűvös metamorfózisba öltözik és csodás új víziókat idéz elém. A turul — a folklórlista, úgylehet, itt száraz tárgyisággal

totemista vonatkozásokra utal. De, kérdem én, ott is mit akar egy népnek, törzsnek ez a titokzatos eljegyzése a madárral? Prohászka címerének rembrandti tónusain keresztülvillan a Szentírás első lapja: Isten lelke lebegett a vizek fölött, mint melengető, keltegető anyamadár; az a Lélek, mely egyszer galamb képében megjelent a Jordán vize fölött. És ennek az ősi szent Anyamadárnak fiókája könyörült meg a hármass halom országán és népén. És valósággá lett a régi legenda: a nap tűzében elhamvadó és hamvaiból újraéledő csodamadár, a géniusz, aki önmagát hamvasztja el istenszeretésének apostoli tűzé-
ben, lángjaiból új életre kel és levetve ami emberi volt benne, immár időfölötti nagyságban és tisztaságban ott ragyog népe fölött mint csillaga és géniusza, és mint a mennyei sas, szárnyaira veszi fiait, s fejedelmi repülésével hasonló szárnyalásra hívja és biztatja.

Most, ebben a kegyeletos órában ne álljunk ellene hívásának. Lelkünk tágra kiterjeszti szárnyait, s a hálás emlékezés és szent fogadás fuvalmán elszáll a három halom és négy folyónak most oly csendes térségei fölött, messze el, hozzá, *haza*.

Budapest, 1937. III. 23.

Schütz Antal.

HORVÁTH BÉLA:

SZENT DOMONKOS BALLADÁJA

A nyomorultak vérpadot, vagy szabadságot várnak,
De csontjukat a zsarnokok csak lassan nyomorítják.
Mutassatok példát a proletárnak,
A külvárosba menjetez mezítláb!
Gyertek velem! tizenkét garasom van!
A doktoroknak ennyit ad Domonkos.
A ronda nép tirátok vár a ronda barakokban,
Hogy rongyosabban lássatok a mennybeli dologhoz!

A vérünkön megpuffedett a potrohos pogány,
A városokban dől a vérünk, vastagon és feketén.
Ne bújjatok a palotába ostobán,
Mert kiszakad a nyomorunk a világ arany-keretén!
Ne féljetez a bomba-dobó marsaloktól,
Mert koponyánkért könyörög Domonkos,
Hogy pezsdüljön porunkon végre már a jobb kor
És vakmerőbben lássatok a mennybeli dologhoz!

Vigyázzatok, ne fagyjon meg a zöld rügy,
Keressétek penészes fekhelyünket,
Isten nevét a pincében hörögjüök
És hánykolódunk, mint a sebesültek.
Ne hagyjatek, Fehér Barátok, megfagyunk e télben,
Te fújd miránk legforróbb illatek, Domonkos,
És megszeretni minket egy fiad se féljen,
De boldogabban lássanak a mennybeli dologhoz!

AJÁNLÁS:

Vígadjatek, didergők, mert csak a pokol rossz,
S a fagyhalál az egekig sikoltoz:
Te mennyországi Mesterünk, Domonkos,
A hercegek szívét hajlítsd a rongyosokhoz!

GEORGES BERNANOS:

EGY FALUSI PLEBÁNOS NAPLÓJÁBÓL

Plébániám az unalom martaléka. Mint annyi más plébánia! Az unalom szemünk láttára falja fel a falvakat, s tehetetlenek vagyunk vele szemben. Egy nap a ragály talán bennünket is megfertőz, s észrevevesszük, hogy megkaptuk ezt a rákot. Az ember sokáig élél vele.

Ez a gondolat tegnap jutott eszembe az országúton. Finom eső szemergélt, melyet az ember teli tüdővel szív magába, s amely egészen a gyomorig lehatol. A Saint-Vast-i domb felől a falu hirtelen bukkant fel, összepréselten, nyomorúságosan a vígasztalan novemberi ég alatt. Minden részéből víz gőzölgött, és olyan volt, mint valami elcsigázott, nyomorult állat, mely leroskadt a patakozó fűbe. Milyen kicsi egy falu! És ez a falu az én plébániám volt. Az én plébániám, de nem tudtam segíteni rajta, csak néztem szomorúan, amint belevész az éjbe és elsüllyed... Néhány pillanat még, s nem látom. Sohasem éreztem ily kegyetlenül, hogy mennyire elhagyatott, s mennyire az vagyok én is. A ködben prüszkölő állatokra gondoltam, melyeket a kis tehenész az iskolából hazajövet a meleg, jószagú istállóba hajt majd az ázott legelőkön keresztül... És ő, a falu is mintha várt volna — nem sok reménnyel — hogy a sárban töltött sok éjszaka után majd akad egy pásztor, aki valami valószínűtlen, elképzelhetetlen menedékhelyre vezet.

Ó! jól tudom, ezek esztelen gondolatok, még én sem tudom teljesen komolyan venni őket, — álmok... A falvak nem kelnek fel egy kis tanonc szavára, mint az állatok. Mindegy! Úgy érzem, mintha tegnap este egy szent felrázta volna a falut.

Mondottam hát magamban, hogy a világot felfalja az unalom. Persze az ember nem veszi ezt rögtön észre, a dolog nem egészen természetes. A unalom olyan, mint a por. Jársz-kelsz, anélkül, hogy látnád, belélegzed, megeszod, megiszod, s az oly finom, oly parányi, hogy nem is recseg a fogad alatt. De ha csak egy pillanatra is megállsz, rögtön beborítja arcodat, kezedet. Állandóan hánykolód-

nod kell, hogy lerázd magadról ezt a hamúesőt. Nos, a világ hánykolódik is eleget.

Valaki talán azt mondhatná, hogy a világ már régóta megbarátkozott az unalommal, s unalom nélkül az ember nem is tudna élni. Lehetséges, hogy a magját mindenütt elvetették, s ha alkalmas földre hullott, ki is csírázott. De rájöttek-e arra az emberek, hogy az unalom rágalymos? Lepre. Elvetélt kétségbeesés, a kétségbeesés ocsmány formája, — mintha egy felbomlott kereszténység indulna erjedésnek.

A Torcy-i plébánostól jöttem haza. Jó pap, nagyon pontos, de én kissé prózainak találom: gazdag parasztok gyermeke, aki ismeri a pénz értékét s világi tapasztalataival nagy hatással van rám. A magamfajta fiatal papokról beszélgettünk és a szerzetesekről. Hirtelen a szemembe nézett, nyugodtan és parancsolóan.

— A szerzetesek: szerzetesek, — mondta — én nem vagyok szerzetes. Apát sem. Nyájam van, igazi nyáj: sem különösen jó, sem különösen rossz állatok; ökrök, szamarak, igavonó és munkás barmok. És kecskebakjaim is vannak. Mit csináljak velük? Nincs mód rá, hogy levágjam vagy eladjam őket. Egy apát egyszerűen csak kiadja a parancsot a kapus testvérnek. Ha tévedett, egyetlen kézmozdulattal megszabadul a bakkecskétől. Én nem tehetem ezt, mindennel be kell érünk, még a bakkecskével is. A gazda nem tesz különbséget kecske és bárány között, s megköveteli, hogy minden barmát jó állapotban adjuk vissza neki. Az öreg paptársak optimistának tartanak, a hozzád hasonló fiatalok mumusnak, szerintük nagyon szigorú vagyok híveimmel, nagyon katonás és csökönyös. S mindketten haragszanak rám, mert nincsenek reform-gondolataim, mint mindenkinek, vagy a cédulát, amire felírtam ezeket a gondolatokat, zsebemben felejttem. Hagyomány! dörmögik az öregek. Fejlődés! éneklük a fiatalok. De én azt hiszem, hogy az ember mindig ember marad, s nem jobb ma, mint volt a pogányok idejében. A kérdés egyébként nem is az, hogy mit ér az ember, hanem hogy ki vezeti. Ó! ha szabad kezet adtak volna valamikor az Egyház embereinek! Ne hidd, hogy mézes-kalácsnak látom a középkort: a tizenharmadik század emberei távolról sem voltak szentek, s ha a barátok okosabbak is voltak, többet ittak mint ma, ezt nem lehet letagadni. De a legjobb úton haladtunk, hogy új birodalmat alapítsunk, egy új birodalmat, fiacskám, melyhez a Cézároké csak ganaj lett volna — békét, a római Békét, az igazit. Közös

erővel egy keresztény népet tudtunk volna szervezni. A keresztény nép nem szemforgató nép. Az Egyháznak jó idegei vannak, nem ijed meg a bűntől, ellenkezőleg. Nyugodtan farkasszemet néz vele, sőt, Krisztus Urunk példája szerint, magára vállalja. Figyelj ide: az ellenkezőjével határozom meg neked, mit nevezek keresztény népnek. A keresztény nép ellentéte: szomorú nép, öregek népe. Azt feleled erre, hogy ez a meghatározás nem valami teológikus. Igazad van. De elgondolkoztatja az urakat, akik a vasárnapi misét végigásítják. Igen, igen, végigásítják! Csak nem gondolod, hogy heti félóra alatt az Egyház megtaníthatja őket az öröme. S még ha betéve tudnák a tridenti zsinat hittételeit, akkor sem lennének vidámab-
bak.

Mi az oka annak, hogy oly édesnek és ragyogónak tűnik fel előttünk az az idő, amikor gyerekek voltunk? Egy kis kölyöknek éppúgy megvannak a maga bánatai, mint mindenkinek; végeredményben oly védtelen a fájdalommal és a betegséggel szemben! Az ember azt hihetné, hogy a gyermekkor és a késő öregség az élet két nagy megpróbáltatása. De éppen saját tehetetlenségének tudata az, ami a gyermek boldogságának alapja. Mindent annyira bíz, érted? Jelen, múlt, jövő, egész élete, az egész élet egy tekintetben összpontosul, és ez a tekintet: mosoly. Hát igen, fiacskám, ha akkor szabadon cselekedhetünk, az Egyház megadta volna az embernek ezt a határtalan biztonságérzetet. Persze azért mindenkinek meglett volna a maga adag szenvedése: éhség, szomjúság, szegénység, féltékenység. Annyira erősek sohasem leszünk, hogy zsebre-vágjuk az ördögöt! De az ember az Isten fiának érezte volna magát, itt a csoda! Ezzel az érzéssel élt volna, ezzel halt volna meg — nem pedig könyvszagú gondolatokkal, — nem. Mert, hála nekünk, az erkölcsöket, szokásokat, szórakozásokat, élvezeteket s még a legegyszerűbb szükségleteket is ez az érzés ihlette volna. A paraszt tovább is túrná a földet, a tudós logaritmustáblájával vesződné, sőt még a mérnök is építgetné felnőttek számára készülő játékaikat. De kitöröltük, kitéptük volna Ádám szívéből a magányosság panaszát. A pogányok nem is voltak olyan ostobák nagy halom isteneikkel: sikerült abba az ábrándba ringatniok a szegény világot, hogy közvetlen kapcsolatban áll a láthatatlannal. De ez a trükk ma nem érne fabatkát sem. Az Egyházon kívül egy nép mindig fattyú-nép lesz, lelenc-nép. Persze az eshetőség még megmaradt, hogy a Sátán követeli őket. De várhatják, hogy jöj-

jön a kis fekete Karácsony-apó! Tehetik cipőjüket a kandallóba! Az ördög máris megunta, hogy mindig gépeket helyezzen beléjük, melyek alighogy létrejöttek, máris elavultak; most már csak kis csomag kokaint, morfiumot, valamilyen szemét port rak bele, ami nem kerül sok pénzébe. Szegény alakok! Még a bűnt is elkoptatják. Nem mindenki tud ám örülni! Egy kisgyerek hónapokig örül a legkisebb rongybabának, míg egy öreg unatkozva nézi az ötszázfrankos játékszert. Miért? Mert elvesztette gyermeki lelületét, az üdeséget, az ártatlanságot. A pogányság nem volt a természet ellensége, de igazán csak a kereszténység magasztosítja fel, csak a kereszténység emeli az ember, az ember álmának szintjére. Szeretnék egyszer elkapni egy nagyképu tudóst, aki maradisággal vádol engem, azt mondanám neki: „Nem az én hibám, hogy ilyen mumus-öltözetet viselek. Végére is a pápa fehér ruhában jár, és a bíborosok vörösben. Jogom lenne, hogy olyan ruhában sétáljak, mint Sába királynője, mert az örömet hozom. Ingyen adnám, ha kérnétek tőlem. Az Egyház osztja az örömet, mind az örömet, amit e szomorú világnak meghagytak. Amit az Egyház ellen csináltatok, az öröm ellen csináltatok. Hát megakadályozlak én benneteket abban, hogy kiszámítsátok a napéjegyenlőség előrenyomulását, vagy hogy szétrobbantsátok az atomot? De mi hasznotok lenne belőle, ha magát az életet tudnátok is előállítani, amikor elvesztettétek az élet értelmét? Főbelőhetnek magatokat retortáitok előtt. Gyártsátok az életet tetszések szerint! Az a kép, amit a halálról mutattok, lassan megmérgezi a nyomorúltak gondolatvilágát, beárnyékolja, elfakítja utolsó örömeiket. Mindez csak addig fog tartani, amíg gyáraitokkal és pénzetekkel a világot vásárrá züllesztethetitek, melyben gépek száguldanak szédítően, rézdobok zörögnek és tűzijátékok pukkannak. De várjatok, várjatok az első néma negyedóra. Akkor majd hallani fogják a szót, — nem a visszautasítottat, mely nyugodtan mondta: „Én vagyok az Út, az Igazság, az Élet” — de azt a másikat, mely a mélységekből tör fel: én vagyok az örökre bezárt kapu, a zsákutca, a hazugság és a kárhozat.

Olyan komoran mondta az utolsó szavakat, hogy úgy látszik elsápadtam, mert másodszor is töltött boroviczkát poharamba, és másról kezdtünk beszélni. Derűjét nem éreztem hamisnak, még színleltnek sem, mert azt hiszem, természete ez a derű, lelke vidám. De tekintete nem tudott rögtön hozzáhangolódni ehhez a derűhöz. Amikor távozásomkor meghajtottam magam, hüvelykujjával kis kereszt-

tet rajzolt homlokomra és egy százfrankost csúsztatott a zsebembe:

— Fogadni mernék, hogy nincs egy filléred sem, a kezdet nehéz, majd megadod, ha módod lesz rá. Most pedig lódulj, és ne beszélj semmit kettőnkéről az ostobáknak.

Just Béla fordítása.

TOMMASO CAMPANELLA :

A SACRA OSTIA

A győzelemnek oka vagy te, éltető kenyér,
Te Isten s ember vagy valóban, burkolat s a tartalom,
A mennyországot földeríted, fogyhatatlan nagy vagyon,
A léleknek, ki lenn a földön Tebelőled él.

És örök létet Nélküled itt hasztalan remél
Az ember, hasztalan keresgél tegnapon s a holnapon,
Ha nem te vagy a támasz és a dicsőséges oltalom,
A kárhozatba kerül innen, oly vígasztalan s ledér.

Ki Hozzád közelít, a mennybe szárnyal,
(Te csodálandó, mennybeli titok!)
S megtelik a Te ízéd illatával.

Az ég, a föld, s tatár megtérnek, Diadal, tehozzád,
Te mindenek nyakát meghajlítod,
Mert mindenek határán, Istenem, csak Te hatolsz át.

Horváth Béla fordítása.

AQUINÓI SZENT TAMÁS ÉNEKE KRISZTUS TESTÉRŐL

Rejtelmes Isten, áldalak nagyon,
itt vagy e jelekben, titkos tartalom.
Szívem egész teljét adom Teneked,
mert Terád tekintve máris eleped.

Ajkam, ujjam téved, szemem szenderül,
de biztosan hallja hangodat a fül.
Isten Fia, hallom, hiszem szavadat:
szavadnál, Igazság, nincsen igazabb.

Rejtegette Isten-arcát a tövis,
titokzatos itten ember-arca is,
mégis mind a kettő ajkamon dalol
s kérhetem kegyelmét, mint a jobb lator.

Nem látom Tamásként megnyílt oldalad,
Istenemnek mégis Téged mondalak;
higgyek egyre jobban, hinni megtaníts,
Benned bizakodjam, Hozzád igazíts.

Kínhalálod képe eleven kenyér,
eleven az ember, aki Benned él,
hadd, hogy mindörökre Belőled vegyek
ne veszítse lelkem édes ízedet.

Uram-Isten, Jézus, kegyes Pelikán,
tisztogatom drága véreddel hibám,
véredből csak egy csepp valóban elég
letörölni mind a világ szégyenét.

Jézusom, e jelbe Magad rejtezed,
mikor lesz, hogy Benned bőven telhetek,
dicső sugaradban Arcod igazán,
mikor láthatom meg igazi hazám?

Horváth Béla fordítása.

PAUL CLAUDEL:

VASÁRNAP HAJNALI KÖNYÖRGÉS

Amen! Az Atyának és Fiúnak, Szent-Lélek
nevében! itt vagyok!

Uram, fölébredek és mindenütt Kezed jelére
virradok.

Feküdtem és aludtam mint a holt az éjsza-
kában,

De megzendült a Szó: Legyen világos! és a
virradat kiröppent szép szavában.

Fölserkenek, megkezdem dolgomat, megáldom
fényes hajnalod,

Te alkottál az Első Fényben, Istenem, fiad
vagyok.

Szívemben csak Te vagy, megmosta lelkemet
kegyelmed,

Szabad vagyok, kihültek bűneim, Tehozzád
indul Istenem, e gyermek.

Arcomba süt a napsugár, a gyűrű fénylik ujja-
mon,

Megtisztította létemet az édes Irgalom.

Csak irgalom szakad Belőled, Istenem, fiadtól
el ne késs Te!

Ez itt a Szó, kiben világod boldogul, s ez itt a
pénz, kiben a császár képe van bevésve.

De van Napom, kitárom karjaim s meglátom
már a Végtelent,

Köröskörül a fény röpül, kiben a drága Jézus
egykor égbe ment.

Kerek világon minden műved jó, ahogy van,
Csak add nekem Magad, hogy Benned biza-
kodjam.

Hat nap letelt, a Hetedik Napon örök nyugal-
mad árad,

Ez volt az első szent mise, nem szombat ez,
Vasárnap!

Fölébred már a puszta föld, keleten száll a
Csillagunk, nem alszol,

Magdolna megy a sírhoz, a kakas szól.

Oh, győztes hajnal, teljes ébredés! ragyogva
kél királyi napja rám!

Beteljesült a Győzelem a fogyhatatlan lakodal-
mak hajnalán!

A pillanat elillan, lángol fenn a nap már,
Hogy mindent buzgón megtegyünk, amit
akartál.

És mint a pap a szent-misére méltósággal
öltözik,

Mink Abba öltözünk, aki lelkünkbe költözik.

És mint a tiszta lélek, mint a bátor férfi, ki-
nek bátor dolga van,

Minden könyörgés buzgalom, de nincsen ben-
nem mozdulat, mely oktalan.

A Háromságban egy vagy Istenem, keresztre
feszített Titok,

Hiszek neked, te szent Ige, ki Önmagadat
megnyitod.

Kemény szögek kegyelme vagy Te, szent
Igét,

A Végő Ok vagy, Benned bátorul bizalmam,
Hozzád hazatérek.

En oldaladban kéz vagyok, én ujj vagyok se-
bedben,

Mindenható vagy, mégse tilthatod meg, hogy
Szíved szeressem.

Tökéletes törvényeidben Örök-Léted hirdetem,
Megtölt a törvény engemet, örökre int nekem.

Őrizzük bátran ezt a vallomást! a bőröm legyen bélyeges, ha megszegem.

Krisztus, vezessed lelkemet és Ember-voltod zengjen nyelvemen.

Atyám, Magad nyugalmán, Hetedik Napon,
Nyugalmad hol lehet, ha nem szívemben ringatom?

Horváth Béla fordítása.

HORVÁTH BÉLA:

ÖRÖK FORRADALOM

Ez a szó: forradalom, e gyönyörű szó leginkább olyan álmokban szerepel a tiltott szavak jegyzékén, melyekből a szolgaság salakja sohase forrott ki, mert forradalmuk sohase volt. A legalábbis viszonylagos szabadságban élő népek, melyek a világtörténelemben sikeres forradalmakat produkáltak, korántsem kárhoztatják e szót annyira, mint a szolgáló népek bölcsei. Voltaképpen félénken írom le én is e hatalmas zengésű, elragadó szót: *forradalom!* fé've írom le, mert hiszen ma is csak ott vagyunk még, hogy leginkább ünnepélyes politikusok merik kimondani e szót dupla tokával és szimpla gallérral, riasztásul a vásárnapi kultúrdélutánokon Óbudán, mennydörögvén: vigyázzatok, mert jön a forradalom! Pedig nem is jön. De a vásárnapi mosodatulajdonosok, miután párolt tehén-húst ebédeltek, bólogatnak és vigyáznak, szemük előtt véres árnyak lebegnek, pincebeli összeesküvők, bitófák, szőrös kezek s a reakció többi igen unalmas utalása. Oly kitartóan s teli torokkal ordították — kizárólagos joggal — az elnyomók a „forradalmat”, hogy a forradalmárok, ha volának, ajkukra sem merték venni, még elsóhajtani se merészeltek. Ezt a szót teljesen kiirtottuk, körülírásokkal pótoltuk, *mi* féltünk tőle, s immár nagyon ügyesen tudunk olvasni és írni a forradalomról, anélkül, hogy ezt a szót leírnók.

Mi a forradalom? — kérdem s nem merek felelni rá, inkább nemzetünk nagy íróját, a szelíd-mosolyú *Jókai Mórt* idézem, aki e kérdésre minden időknek megfelelt már:

„Minden, mi szép, minden, mi fontos, e szóban benne van. Istenirgalom és emberszeretet, férfierény és nőszerelem, néphatalom és világszabadság; — minden, minden e szóban: forradalom. Ki boldogtalan volt, a forradalom szívét meggyógyítja; ki félt, bátorrá teszi, a vak szeméről a hályogot letépi, mindent ad mindenkinek, s mégsem vesz el senkitől semmit. Igazságot tesz mindenkinek

s mégsem áll bosszút senkin. Mindenkit megvéd s mégsem üldöz senkit. Mert fegyvere nem halált, hanem életet oszt. Vannak, kik azt hiszik, hogy a forradalom eszméje egy a zsarnok-gyilkolással. Ez lehetett akkor, midőn a zsarnokok a népet üldözték, midőn a nép szabadság után sóvárgott s csak egy Brutusnak kelle születni minden Caesar mellé, hogy a népszabadság biztosítva legyen. *Újabb időkben a zsarnokok találtak módokat, amelyekkel a népeket magukba szerelmessé tegyék, s ha ledül egy, a nép másikat emel helyébe. Ilyenkor nem a zsarnokokat, a rabszolgákat kell kiirtani. Mihelyt nem lesznek rabszolgák, nem lesznek zsarnokok. S ide nem kell kard, nem kell guillotín, ezt tenni fogja a forradalom szelleme.*"

Igen, a forradalom szelleme! mely szembeszáll a gonoszsággal és legyűri a pokol földi helytartóját. Forradalom: ez a jobbak örök lázadása, örök sóvárgása, hogy jobbak legyünk. Hogy megváltoztassuk a gonosz intézmények önzését és mindenki, aki él, méltó legyen az életére. Az is aki dolgozik. Az is, aki erőtlén és gyöngé. Az igazságot kimondani, küzdeni érte és megvalósítani: ez a forradalom. Ez a halhatatlan forradalom, mely örök időktől tart s célját nyilván csak az Utolsó Ítéletben éri el, *amikor az egyedül érvényes Bíró fog ítélni a gonoszság felett.* De bármily reménytelennek látszik a mi küzdelmünk a térben és időben a gonoszság múlandó uralma ellen, örök forradalmunkat a világ végezetéig fel nem adhatjuk. Vakreményű, konok forradalmár vagyok, mert nem tudom feledni csodálatos mesterem és oktatóm, egy spanyol Jezsuita Atya intelmét: „győzni annyi, mint minden tőlünk telhetőt megtenni és Istentől várni a győzelmet.”

S ha igaz, hogy a nép zsarnokot kíván és jól érzi magát a szolgaságban, akkor nekünk, keresztény íróknak, kiket *Szalézi Szent Ferenc* vezérel, nekünk, kik ihletésünket a Római Egyház legdicsőbb szentjeitől kaptuk: Aquinói Szent Tamástól, Sziénai Szent Katalintól, Loyolai Szent Ignácótól, nekünk az is a dolgunk, hogy fölriasszuk a szegénységet, kihirdessük a szegények dicsőségét és soha nem hátrálva, soha meg nem tántorodva küzdjünk a cső-

cselékért, hogy ember legyen a csőcselékből. Küzdjünk az emberért, mely ember lenni nem tud, s nem akar; küzdjünk az emberért: az elnyomóért, az emberek farkasáért és meghódítsuk mink az üldözőket és az üldözötteket. Ez a mi forradalmi örökségünk, a szentek hagyománya, hogy szembeszálljunk a világi gyalázatossággal, szembeszálljunk példánkkal, életünkkel és műveinkkel. S amint Sziénai Szent Katalin kérte a Pápát: ha nem elég a könyörgetés, ha nem elég a szeretet, hogy megsemmisítsd a gazokat és kiséperd a szemetet, ám tedd ezt erőnek erejével, — így kell nekünk a vértanúságig küzdenünk a gonosz ellen e gonosz világban, mely kereszténynek nevezi magát, holott a kereszténység nagy parancsát meg nem fogadta s Krisztusból, szegények és üldözöttek Királyából, csak élni tudnak, de meghalni Érte alig akadna tanítvány, és végbe vinni parancsát nincsenek se bölcsek, se hercegek, se hadvezérek.

Zsarnokot kíván a nép s a zsarnok szabadságot is ad a szolgáló-nemzeteknek: *szabadságot a gonoszszágra*, szabadságot a pokol kapujáig. Az új vezérek a pokolba bátran bevezetnek, a vér örült vallását hirdetik eretnek tanaikban, mintha bizony a Megfeszített nem törölte volna le rólunk a pogányság kínját s nem egyesítette volna szeretetében és sebeiben a fajokat, mintha bizony nem hívott volna meg mindenkit a kegyelemre. Ő nem ismert felsőbbrendű „vérképletet,” hanem elvezetett a „*véres dombról*” — amint *Chesterton* írja karácsonyi balladájában — s fölszabadított minket:

„Mindenki címerét megadtam és a törvényt kileheltem;
Bárhová jussatok, már szolgaságba jutni lehetetlen.”
„...ne hagyjatok vitát a Címeren: hirdessetek Keresztes
Háborút!
És minden trombitát, ágyút, nyilat, fáklyát, hajítógépet és
kardot keressetek meg,
Mert az Enyém e rend, amit minden művemnek Én teremtek.”

Mi védelmezni fogjuk e rendet, a keresztény tökéletességet, a keresztény szabadságot, a jóság és szeretet sza-

badságát, védelmezni fogjuk a „sötétség éjjelén” műveinkkel, imádságunkkal, tisztaságunkkal, s ha kell: „erőnek erejével,” ha kell: *hajítógéppel és karddal* is. Ez a mi forradalmunk, a *maradandóság forradalma a mulandóság ellen*, a tökéletesség zendülése a tökéletlen ellen. Ez a mi forradalmunk, a jóság forradalma, mely arra int, hogy meg ne rettenjünk a csaló vezérektől és hitvány zsoldosaiktól, hanem európai költők, néma költők, száműzöttek és menekültek, mi hódítsuk meg az utcát és a városokat, mi járjuk a tereket és „kiáltsunk a csőcseléknek s ragasszuk ki a falakon az égi bölcseséget.”

Nincs kétségem abban, hogy odaadásunk és alázatunk, bátorságunk és ellenállásunk, ha kell: a modern vértanúság, az inség s az üldöztetés nehéz útjain, a mi konokságunk: a mi jóságunk forradalma megdönti a gonoszság földi uralmát és példát mutat a „proletár utókor”-nak s nagy vigasságot az üldözötteknek és az elnyomottaknak, akikért fölkelt a Betlehemi Csillag. S egy intelmet kiáltok magamnak és társaimnak, hogy a gyilkosság mai megdicsőülésén a szentek szelídségével és a hitvallók bátorságával hirdessük ki a jóság forradalmát a gonoszság forradalma ellen, küzdjünk a jóság szabadságáért a gonoszság szabadságával szemben, küzdjünk a gyilkosság ellen az üldözöttekért, bánatunkkal és alázatunkkal:

*„Jaj európai költők, drága társak,
A nemzetek itt egymásra vadásznak,
És bűneink a kárhozatba ráznak,
Most kell nekünk a bánat és alázat!
Az ember pattogó pokolnak adta húsát
És körbejár a háborús vágy,
Kezükben bomba robban és agyukba puskatus vág,
Barátaim, most kell a vértanúság.”*

Horváth Béla.

MÉCS LÁSZLÓ:

MI A LÉLEK?

Mi az ember? Mi a lélek?
En ma éjjel azt álmodtam,
hogy tavasz volt. Minden éledt.
Ének-láz jött a rigókra.
Minden bokor szirma lángolt,
mint a Mózes csipkebokra.

Köztük ültem és figyeltem
a lelkemet, mely külön volt:
fűzfabokor volt a lelkem,
telítve volt tavasz-nedvvel,
forró, fűttyős fűzfa-vérrel,
kakukkoló kamasz-kedvvel.

Arra jött egy kis fiúcska,
minden vesszőt végig-mustrált,
majd sípot szelt a kis bicska.
S hogy megfújta, hát ott termett
ezer aranykarikával
karikázó ezer gyermek.

Eltűntek. A környék legszebb
legénye jött rozmaringgal,
a lelkemből sípot metszett.
Hogy megfújta, a szép lányok
úgy követték kezesen, mint
bűvös pásztort a bárányok.

Elsétáltak. Settenkedve
jött a Sátán. A lelkemből
sípott vágott játszi kedve.
Fújta ezt a pokol-firma

s kialudt a bokrok lángja,
lehullt szívek ima-szirma.

Vihar dúlta a világot.
De jött Urunk, Jézus Krisztus,
a lelkemből sípot vágott,
meg is szólalt Isten-száján
s égi béke, boldogság nyílt
a táj minden szívéen, fáján.

Felébredtem. Elmélkedtem:
sátán-sípnak, Isten-sípnak
egyként termel vesszőt lelkem?
Istenem, én nagyon félek,
borzongat bús titok-voltom!
Mi az ember? Mi a lélek?

Mécs László

GINO SAVIOTTI:

SZENT ANTAL HALÁLA

GINO SAVIOTTI az egyik legbecsültebb mai olasz író. „Mezzo Matto” című regénye a viareggioi, az „Il Fratello” pedig a Fusinato irodalmi díjat nyerte el. Mint költő tűnt fel, majd éveken át heves irodalmi vitákba keveredett és az általa alapított „Indice” című folyóiratban (Genova 1930.) küzdött a magasrendű stílusért. Kritikai működése nagy hatással volt a legújabb olasz próza kialakulására. A hanyatló naturalizmussal szemben hirdeti a spirituális szemlélet elsőbbségét, bátran, harcosan.

Antal fáradt. Úgy érzi magát, mintha egy folyó ragadná magával valami fény felé. De akkor a barátokra gondol, akik mellette állnak: egyszerű emberek, nagyon megijednének... Ezt nem akarja.

Azt mondja Ruggeronak:

— Testvér, ha azt tanácsolod, visszatérnék Padovába a Santa Maria Mater Domini kolostorba.

Ruggero és Lukács helyeselnek. A gróf előkészített egy nagy szekeret, benne szalma és nagy zsákok... Nem tudja még, hogy Antal...

Azt mondja neki:

— Még látjuk egymást!

De az öreg Tiso szomorú; sóhajtozik.

Igy hát végre útban vannak a szekéren, a két tanítvány és Antal, aki csöndben imádkozik, néhányszor fölemelkedik, de aztán visszahanyatlik, megremegve, sápadtan.

Hosszú, lassú az út, látszik már Padova és mégsem éri el az ember. Az est azonban már ott van a nyakukon, aztán az éj. A beteg reszket, a láztól, most már nem tud fölemelkedni többet.

Végre az Arcella: a templom, a szép torony, a Klarisz-szák zárdája, az imádkozó barátok csarnoka...

Padova már közel van! Csakhogy a túlsó oldalán, túl a házakon van a Santa Maria kolostor: még mennyi mérföld, híd, utca, elágazás!

A sötétben egy zarándok áll, aki előre lép és üdvözlí őket.

— Deo gratias, — mondja udvariasan.

— Vinoto, Vinoto testvér!

— Igen, testvéreim, én vagyok, a Camposampieróba megyek... De ti, miért jöttetek vissza?

Aztán látja a kézilámpás fényénél Antal atya sápadt arcát és fölkiált az öreg barát:

— Haldoklik!

Gyorsan az Arcellába, ide, közel. Egy kis ágyacskát, pihenőhelyet, egy kis tejet... Ki tudja? És mind a ketten engedelmeskednek az okos tanácsnak.

Vinoto már szalad is előre, zörget, dörömböl erősen az ajtón.

Fölébred a klostrom, amely csöndes álomban nyugodott. Nagy susogás támad erre, a nővérek, elrémült arccal; s íme látják a kocsit, rajta a szalmát és a szalmán...

Uram, Uram, mentsd meg őt!

Ide, ide a legkényelmesebb cellába, melyet egy barát sem akar, mert nagyon lakályos. Talán újraéled... Már jobban van.

És egy fiatal lány óvatosan vánkost tesz a feje alá, egy anya lágy mozdulatával; és föléje hajol, elrémült arccal, égve, eltelve szeretettel: Ilona nővér, az ő rajongója, a haldoklónál is halottabb.

De az atyának már nincs több ereje; nem hall, szemét lezárta, ajka sóhajt, halkán, alig hallhatóan.

Alszik?

És itt, a klostromban, és odaát a templomban, a nővérek és barátok imádkoznak. Mind térden, remegve imádkoznak: könyörögnek az Istenhez. Legyen kegyes, ne vegye el még Antalt, a földnek e szép virágát. Hagyja itt egy kissé a nyomorultak támaszának, hogy segítsen, gyámolítson minket; kell ő a népnek, kell a Szent Atyának, mert sötét idők járnak és kell, aki védjen bennünket, aki kérje az elnyomott szegényekért, annyi szomorú emberért a Te kegyességedet, Uram!

Aztán fölserked a hajnal és ő még mindig meghajlottan áll az ágy mellett, holtra váltan, szeme duzzadtan a könnytől. Már nem is hús és vér, tiszta szellem. Nem is imádkozik, mert egész lénye egyetlen kiáltás.

*

De szép az ég és egy szent liheg az ég ajtajánál; az ő hazája a Paradicsom.

Íme, az óra, melyben Antal, a Választott, az édes Atya, fősóhajt és elhanyatlík és örvendező lelke az ő birodalma felé suhan; ekkor a lány gyötrődő arca egy pillanatra földerül. Boldogsága mondhatatlan...

Antal megszólalt (világosan beszélt, ajka mosolyra nyílt):

— *Video Deum!*

Látta az Istent, látta ott fönny az égben, trónján, amint hívta és szólogatta. Jöjj!

A Paradicsom dicsőségében.

Most ott van a fekhelyén, ajka még mosolyog, Antal, ki-nyúlva békén, még egész közel...

Pihen.

Egy kedves fiatal barát, akinek tiszta homloka a reggeli fényben egyre ragyogóbb.

Antal él!

És Szent!

Ezerkétszázharmincegy június tizenhárom, péntek... — mondta az ember súlyosan.

— A siralom napja lesz neked e nap mindörökre, Pádovánk!

— A dicsősége, — mondta a katona.

— A szereteté, — mondta a fiatal lány.

Egymás mellett ültek a Santa Maria Mater Dominibeli klostrom kis temploma előtt, ahová elhozták az Arcellából a szent testet, a klérus és a nép, a bírák és a tanítómesterek, a diákok és a barátok.

A Püspök már főpapi misét mondott, requiemet, miközben az összes toronyok harangjai szóltak. Szóltak pedig lágy ünnepélyességgel, mely nem a gyász okáért röppent föl: a megdicsőülésre szóltak.

A nép aztán végül is hazatért; a térség majdnem elnéptelenedett, de itt-ott még csoportok maradoztak.

Szomorúan, de mégis vidáman hallgattak hosszú ideig. Végre aztán valaki megnyitotta ajkát és utat engedett a szónak, mely szívéből szállt föl; és akkor a társai is követték őt. És ez olyan volt, mintha egy dalt rögtönöztek volna, egy egyszerű, tiszta dicsérő éneket, ott a békés júniusi éjszaka árnyékában.

*

— Jó volt! szerette, ki szenvedett, minket, nyomorultakat.

— Szent volt.

— Megértő volt, kegyes és megbocsátó.

— Tudjátok, mi történt egyszer, Franciaországban, midőn egy bűnbánó jött hozzá, egészen megzavarodottan, hogy még beszélni sem tudott, annyira zavartan. Sírt és zokogott... És Antal akkor: „No, ird föl, amit vétkeztél.” Fölírja; Antal nézi, hát a papírlapról menten eltűnik az írás! A bűnök mind eltűntek, a papírról és a szívből is.

— Az Úr megvilágosította őt. Jézus mellette állt és beszélt hozzá, de mi nem láttuk. De ő, ő látta.

— Volt egyszer egy jegyző, nagy bűnös. És Antal, ha találkozott vele, mélyen meghajolt, hogy megtisztelje őt. És a jegyző, egészen földühödten: „Gúnyolódni akarsz velem?” — mondta neki. Erre Antal: „Gúnyolódni veled, testvér, ki egy napon vértanú leszel? Igen, megvallod a Megváltót egy pogány előtt, tudván, hogy mi vár rád... Akkor, a legvégső pillanatban emlékezz rám, kérlek!” És így, így is történt; mert elment ez a jegyző, szívében Istentől illetve, a Szentföldre, és amikor törvény elé hurcolták, kihirdette a mi hitünket és a szultán megölette.

— Ó, és mikor a tanyákon prédikált, egy asszony akarta meghallgatni őt és otthon hagyta kisfiát és hazatérve holtan találta bölcséjében a gyermeket.

Egyedül maradv a takaró megfojtotta... Az anyja sírt, a Szenthez ment és kiáltozva kérte segítségét nagy anyai fájdalomában. És akkor Antal mondotta neki: „Menj haza, mert

Isten megsegít téged.” Hazamegy, élve találja a kisdedet, kit már halálra siratott.

— Kedves volt! Hozzánk, asszonyokhoz, mindig udvarias, mert szánt minket, nyomorultakat, nektek, dühös és erőszakos férjeink, megannyi áldozatát. Egyszer egy asszony, aki gyakran ment a klastromba és vitt sok elemózsiát, és mindig fölkereste Antalt, a férje gyanujába esett, hajánál fogva ragadta meg őt: nem akarta, hogy az asszony eljárjon a prédikációkra. És kitépi haját: levágja ollóval. Az asszony látja haját a földön, a szépet, a hosszú szálút és gyötrődik miatta. De Antal a házba siet, megfeddi a férjet, aztán így szól az asszonyhoz: „Vedd föl hajadat.” Le is hajlik, összeszedi, fejére illeszti. És valóban, abban a szempillantásban mind visszaillett a fejére!

— És az a másik, aki meghallotta a beszédjét, házában, messze mérföldekről... Férje bezárta; ő fölmege a háztetőre és bánatában le akarja magát dobni onnan. De abban a pillanatban, ahogy ott áll egyenesen, hogy levesse magát, mit hall? Egy hangot, egy tiszta hangot... Az ő hangja ez, Antalé! Fut a férjéhez és mondja neki: „Jőjj és hallgasd.” És akkor az ember elcsodálkozva igen bánja bűnét és kéri az asszonyt, bocsásson meg neki...

— Ilyenek a férfiak!

— De csodásabb az a másik igazi csoda azzal a kisgyerekekkel, aki megszólalt.

— Nem, azé az asszonyé, aki a sárba esett, mikor a prédikációjára ment és semmit sem lett sáros a ruhája, mely új volt!

— Én meg elmondom, hogy nagyobb csoda az, ami nálunk esett, Ferrarában: Egy párnapos gyermek, aki megszólalt és így mentette meg anyját egy szörnyű rágalomtól.

— Meséld el!

— Tudnotok kell, hogy Ferrarában volt egy bizonyos lovag, (én magam is láttam, Obizzi gróf, nagy köpalotája van) aki nemrégén házasodott és féltékeny vadul. Szolgái között volt egy Levantéből elkerült mór is. Már most az történt, hogy az asszony várandós lett és az apa már előre örült... De aztán megszületik a gyerek s a húsa sötét; és a gróf megőrül. Azt hiszi, hiszen gondoljátok, hogy az a mór szolga... És erre nagy patáliát csap, ordítózik; mindenki megtudja és egy zsvivaj lesz Ferrara. De ott volt Antal a városban és prédikált. És azon a napon, hogy a csecsemőt vitték keresztelőre és ott volt a gróf, az egész házanépe, asszonyok meg barátai. Hát Antal meglátja a menetet. Tudta a dolgot. A kisgyerek mellé megy, karjára veszi és kéri, beszéljen, mint egy ember: „No, fogadj szót nekem Jézus Krisztus nevében és mondd, ki a te apád?” És a gyermek, a kisded gyermek, körülnéz, kezecskéjét kinyújtja, a grófra mutat. Aztán azt mondja csengő, tiszta hangon: „Éz az én apám.”

— És a gróf?

— Ó! nagyon bánta bűnét!

Füsi József fordítása.

MAX MELL:

JÁTÉK AZ APOSTOLOKRÓL*

Ki itt belép, szegény öreg
Játékunkat jelenti meg,
Mert játszani fogunk ma este;
Kinek feltámadott a teste
S elküldé tanítványait,
Hogy szertehordják tanait,
S példájával neveljenek,
Egy nagy aklot építsenek —
Azokról szól e jelenet.
A sok tanítvány szerteszéledt
S valahol tán hibát ejtének,
Mert nincs közös akol, se pásztor,
A nyáj szétszórva elbarangol,
Szétverte farkasok hada;
Csoda kéne, de nincs csoda.
Hitéből kifogyott az ember,
Nyomorúságunk, mint a tenger,
Ő országa el nem jöve...
Mégsem apostolok bűne
Talán, hogy így fordult a kocka?
Talán bennünk van a hiba,
Bennem, benned s mindannyiunkba,
Kik zsákmányul estünk a bűnnek,
Pénz és vagyon kísértetének...
S ki díszes kalodába rab,
Testébe tép a fenevad,
Szemét rút hályog benövé
S csak azt látja, mi nem övé.
Népünk mély árokba esett,
De Isten még el nem vetett,

*A szerző *Apostelspiel* című drámájának prologusa. A dráma ez év májusában a Magyar Színházban kerül színre.

Még betelhet a *hiradás*,
Még vár ránk a feltámadás,
Ha mind az Evangélium
Termőföldjévé változunk.
S hol kicsíráz egy búzaszem,
Az Ő országa megterem.

Ki látva lát és nézve néz,
Sok jó csírárt is észrevész,
Egy ártatlan gyermekszemen
Parányi fény csodát terem
Jóakarátú emberek,
Mindnyájan el nem vesztek;
Virrasztotok és várakoztok,
Vágyakozástok drága zálog,
Tinéktek játszunk itt ma este,
Vigasztaló mesébe rejtve
Az ős ígét, mely nem enyész;
Történetünk a ködbevész,
Ne kérdjétek, mikor s hol történt,
Hol kavarták fel ezt az örvényt,
Nem nagy dolog, kicsi az ember,
Csak szíve tágas, mint a tenger.

Én majd a nagyapó leszek,
Kis unokám szép lánygyerek,
S két vándor is — idegen itt —
Játékunkban majd megsegít.
Legyünk hát együtt szeretetben
S ki jól figyel, sejtse meg itten,
Miért beteg ember s világ
S jobb sorsához kulcsot mi ad.

Possonyi László fordítása.

K É Z A I B É L A :

A HÉT KALÓZ

Heten voltak a kalózok s közülök egyik se dib-dáb legény. Sőt mindnyájan kitűnő úriember hírében állottak.. Aki más véleményen mert volna lenni felőlük, annak úgyis betörték a koponyáját.

Ha kócsagtollas vitézi kalppaggal fejükön, kart-karba fonva és spádéjukat csörtetve végigvonultak a városka girbe-görbe utcáin, a podeszta kicsoszogott a kancellária erkélyére és barátságosan üdvözölte őket:

— Isten hozta önöket signori! — kiáltotta. — Érezzék jól magukat szerény körünkben.

Mert a városka népe csakugyan szerény volt, kevés igényű és éppen ezért nem is kritikus. Az örökké haragos tenger táplálta őket a halak százféle fajtájával, csigával és rákkal. Azonkívül még fuvarozással keresték meg a podeszta számára rendelt városi tizedet és asszonyaiknak az új ruhárait.

A hét kalóz egy parányi szigeten lakott, szemben a városka kikötőjével. Onnan ruccantak át néhanapján kis bárkájukon s míg tartott a pénzük, vígan mulatoztak a „Fekete Connetable”-hoz címzett fogadóban. Senki se firtatta, honnan van pénzük s hogy miből telik oly könnyű, úri módra. De csak merte volna egy is piszkálni ezt a kérdést! S főképpen azt, hogy miért öltöttek álarcot a jó urak, mégpedig selyemből való és csipkésszélű dúsát, valahányszor kedvük támadt áthajózni a podeszta vendégszerető városába. Jó lélekkel biztosat tehát senki se tudott róluk, a podeszta pedig tűzön-vízen pártfogolta őket. S ha híre járt is néha, hogy itt-ott kalózok sarcolták végig a szomszédos községeket, a podeszta csak a vállát vonogatta:

— Tudom, hogy sok kalóz és rabló bujdosik ezen a környéken, de miért éppen ők lennének a sarcolók? Hiszen finom, kellemes és vidám fiatalember valamennyi. Viselkedésük gráciája, ékes beszédük elárulja tüstént, hogy nem aféle szegénylegények. Uriházból valók. Meg azután arannyal fizetnek mindig, soha adósok nem maradtak, sőt pontosan fizetik a tizedet is. Tőlünk egy garast se vittek el, ellenkezőleg: hoztak. Mi kell még? Dőre az, ki azzal törődik, ami messzire tőlünk, a város falain kívül történik. Törődjék azzal a connettable. Az ő baja ez, nem a miénk. Elég ravasz, másszék ki a bajból.

Igazi bölcs volt a podeszta, — ezt mutatta beszédje is.

Különben, más se szólhatott rosszat: a hét fiatalurak tartották el a városka zenészeit, költőit és csepürágóit. Tehát valódi műpártoló urak voltak, milyenek akkoriban a versaillesi

udvarban éltek. Azonkívül sok leányszív is repesett értük s ez nagyot nyomott a latban.

Ha pedig bölcseséggel teljesen elérik majd az emberi kor legvégső határát, — addig hadd mulassanak — vagyonukat úgyis a városra hagyják, — hitte a podeszta és képzeletében máris látta azt a szoborcsoportot, amely a hét fiatalurat ábrázolja kardosan, kőcsagtollal kalpagosan, — igaz gyönyörűségére a kevésbé irigy utókornak. Meg azután illet is hozzájuk ez a szobrászi örökkévalóság, jó néhány méterrel magasban a sáros földtől az öröklétig felmagasztosítva.

— Nélkülük bizony nincs „élet” ebben a sárfészekben, — mondták az előkelőbbek, akik vendégszerető házat tartottak.

— Ó, aranykor, szép ifjúság! — emlékeztek az öregek is, ha meglátták a nyalka hét urat. Kékebb az ég is, tűzesebb a nap is, ha közöttünk mulatnak. Harsány daluk a színes, szép világból hoz hírt, amire magunk is vágytunk egykoron.

— Az álarc pedig még érdekessé teszi őket — toldották meg a rajongást a huncut asszonyok. Végül is az egész város megegyezett abban, hogy tömlöcbe való bolond az, ki őket a zord kalózokkal téveszti össze. Sőt úgy ragaszkodtak hozzájuk, mint valami rejtett álmukhoz, ami festői álom volt és rajongással teljes és amit a város apraja-nagyja akkor álmodott karneváli lázban szinte, mikor a hét urak vidám énekétől volt hangos minden utca.

A podeszta pedig ilyenkor kiült házának erkélyére és a csillagokat nézte megindult szívvel. Hívó öregségében már nem is vágyott másra, csak hogy a csillagokon túl megtalálja örök hazáját. Ezért unta is a kormányzással járó gondokat, a nyugtalan szegénységgel való törődést, a bíraskodást és az adószedést. Arra is gondolt már, hogy a város vezetését átadja valaki másnak. Sokáig tündödvén erről, úgy találta, hogy a város polgárai között hozzá hasonló bölcs és tisztas ember nincsen, ki méltó lenne e magas hivatalra.

Nyilván, saját nélkülözhetetlenségének tudatában, kénytelen volt tehát továbbra is ragaszkodni a hatalomhoz. De más okból is — és ez súlyosabb volt: híre járt ugyanis egy szép napon, hogy a vidéken pusztító kalózok, kiknek búvóhelyét senki se tudta, véres támadással fenyegették meg a várost. Csak egyetlen ember volt a városban: Giovanni, a tömlöcök porkolábja. S bár Giovanni ritka erejű ember hírében állott, egymaga aligha tudott volna szembeszállni a kalózokkal. Nosza, hát nagyot gondolt a podeszta s átküldte a porkolábot a kis szigetre: hívja gyorsan a tanácsba a hét fiatalurat.

Meg is jelentek másnap előtte ők. Ezüst vért csillogott a mellükön és csupa gyöngy volt ruhájuk drága bársonya. A podeszta is legszebb ruháját öltvén fel, a tanácsházban fogadta őket tisztelettel. És mert tudta, hogy a romlatlan ifjúságot szép szavakkal törbe csalni könnyű: ígért nekik hetet-havat, ha kardjuk erejét a város védelmére szánják a kalózok ellen.

Erre azonban a hét urak közül az egyik, ki termetre a legdélcegebb lévén, bizonyára a többinek vezére volt, így válaszolt kalpagját mélyen megemelve:

— Ó, nyájas podeszta, értettünk szavadból s nem is habozunk megvédeni a várost, hol annyi kellemben részesültünk. Ám ha most nem fedné ábrázatunkat ez az álarc, mit fogadalomból viselünk, hogy a tisztességnek kárát ne okozzuk, látnod kellene: orcánk derűje hogy elborult a szomorúságtól.

— Miért változott szomorúságra örök vidámságtok, jó uraim? — kérdezte aggódva a nyájas podeszta. — Nem mondtam-e, hogy minden kívánságtokat teljesítem?

— Igaz, igaz, de halljad előbb az okát. Amikor hajónkkal elindultunk otthonunkból, hogy hívásodra tüstént itt legyünk, a balga porkoláb, ki éjjel vendégasztalunknál leitta magát, hajónk fedélzetéről a tengerbe szédült s ott veszett szegény. Búsulásunknak ez egyik oka.

— Ebben semmi sincs — derült a podeszta. Porkoláb, ha kell, küld másikat a connetable. Az ő embere! Miért ivott a szerencsétlen. Régen megjósolták vesztét a számárnak. De a másik ok?...

— Hát megmondjuk azt is, halljad! Bizony, hogyan is védjük meg a várost a tenger felől, ha szigetünket bármikor meglephetik a kalózok?

— Építsetek várat a szigeten, kőből!

— Honnan vegyük a követ, nagy jó uram! — vágta a podeszta szavába mind a heten.

— Honnan? Hát ha kell, felszedetem az utcaköveket és lerontatok néhány kőházat kedvetekért, de nem az én kőházamat. A polgárok tudni fogják, hogy a köz érdeke előbbre való mindennél.

Nagy hálálkodással, pénzzel, borral és élelemmel megrakodva, hazatértek tehát a hét urak. Következő napokon pedig elhajóztak a kövekkel is. Jól megkoppasztották a várost.

— A kalózok se vittek volna el többet — mondták a rosszmájúak.

— Mindig sejtettük, hogy bőjtje lesz még az aranyesőnek, — tették hozzá az irigyek. A város többsége azonban helyeselt, hiszen titokban mindenki abban reménykedett, hogy a kalózok zsákmányából dúsan megtérül minden költség.

A hét urak pedig felépítették az erődöt, saját úri kezükkel. Nem fogadtak el segítséget, — ők tudták, miért.

Egy héttel ám az avatási ünnepség előtt, mire nagy izgalommal készült a város apraja-nagyja, — különös eset történt: hirtelen megjelent a holtak hitt porkoláb. Fejét véres kötés éktelenítette el, arca fehér volt, mint a kísértet és hatalmas teste erőtlén. Így jelent meg a podesztánál, aki éppen az ünnepi beszédet tanulta. Most ahogy azonban meglátta a sírból kelt embert, azt hitte elveszti nagy eszét. Egyetlen hang se jött ki torkán. A porkoláb pedig megragadta a podeszta remegő kezét s az ablakhoz vonta:

— Látod uram, ezt a szigetet s az új erődöt is?
— Látom, — dadogta a podeszta.
— Nos, akkor jól jegyezd meg, uram, — ott laknak a kalózok.

A prodesztából felszabadult nevetés tört ki:

— Mit mondasz te, bolond?

— Hogy a hét urak s a kalózok ugyanazok. Úgy mondta ezt, hogy meggyőzőbben maga az igazság se szólhatott volna most. Nyomatéku­ lal pedig leoldotta a kötést a fejéről.

— Látod ezt a léket itt. Ők ütötték buzogánnyal a koponyámon, aztán a tengerbe dobtak. Miért tették? Miért tették? Azért, mert észrevették, hogy kilesem titkaikat. Rengeteg kincsük van. Több, mint csiga a tengerparton.

— Félre beszélsz, Giovanni! Még most is részeg vagy a jó urak borától s mikor a tengerbe buktál, a sziklák zúzták szét holdkörös fejed. Ez az igazság!

— Eszemnél vagyok, uram! Akasszatok fel, ha hazudtam! Tudjátok meg azt is, hogy az avatási ünnepen, mikor mindnyájan a „hét urak” vendégei lesztek, megmártják bennetek spádéikat, amikhez annyi vér tapad. Csak ti nem akartok tudni róla.

— Ilyen gyalázatos rágalmakat nem hallgathatunk jövő­ dő vejeinkről, — kiáltott a város pénzbeszedő tanácsnoka, ki betoppant a lár­ mára. — Tartóztassuk le a rágalmazót s egy hét múlva kivizsgáljuk az ügyet. A tömlőc hűsében eloszlanak addig lázálmai.

Nosza, nekiestek a tanácsurak és saját úri kezükkel a város tömlőcébe dobták a porkolábot. A porkoláb azonban jól is­ merte saját tömlőcének rejtekútjait, hol a forgandó szerencse folytán most ő volt a rab: éjjel kiszökött onnan és futtában meg sem állt a connetable táboráig.

Éjjel osont, mikor a városban mindenki aludt, horkolva fújt és színes álmot álmodott, ki-ki a maga módján. A porkoláb pedig, mikor a connetable sátrához ért, kérte, hogy azon­ nal ura elé vezessék.

— Uram, — mondotta előtte mélyen meghajolva, — fel­ fedeztem a kalózok rejtekhelyét. De csinyjával kell velük el­ bánni, mert megbabonázták a podesztát s a város minden la­ kóját.

— Jól beszélsz, ember! — kiáltott a connetable — tüstént indulunk és elbánunk majd a kétszínű latrokkal. — Mindjárt doboltatott tehát és seregével, hajóival elindult a kalózok szí­ gete felé. Eközben pedig a hét urak rábeszélték a podesztát, hogy adja ki a város harangjait, azokból ágyút öntöttek és bombákat gyártottak. Rábeszélték a polgárokat, hogy adjanak aranyat, ezüstöt, pénzt, hogy azzal majd sereget fogadjanak a város védelmére. Rábeszélték a gazdákat, hogy adják ki élő marháikat, barmaikat, disznóikat, kecskéiket, felesleges gabo­ nájukat, hogy az ostromzár­ ra felkészüljenek. Mert a hét urak nesztét vették, hogy közeledik a connetable, a podesztát s a né-

pet pedig azzal rémitették, hogy közelednek a kalózok. Néhány városbelinek eszébe jutott, hogy a connetablet is segítségül hívják, de a követség már nem találta táborhelyén a tartomány urát és senki se tudta, hová lett seregestül.

— A connetable gyáva és megszökött — mondta a podeszta. — Lám mily szerencsénk van, hogy a hét signorra bíztuk magunkat. Most ugyancsak hoppon maradtunk volna. Térjünk nyugodtan pihenőre. Isten s a hét urak megoltalmaznak ezután minden veszélytől.

Azért a connetable se volt kutya. Több ravaszság szorult bele, mint a király akármelyik tábornokába. Hirtelen haragú volt, igaz, hideg és kegyetlen, de tréfacsináló kedve megelőzte és túlszárnyalta hírnevét, amit a párizsi király szolgálatában szerzett. Ó, balga, hét szép úrfiak! Úgy meglepte őket éjjel gyors hajóival és vakmerő zsoldosaival, hogy moccanni sem tudtak. Mire a hajnal felvirradt, a hét vidám legény tetőtől-talpig megvasalva várta balsorsát. A podeszta nagy rémületére pedig délfele követséget küldött a városba s azt üzenté, hogy a hét urakkal egyesszégre lépett: együtt mennek a kalózok ellen, hogy a várost megkíméljék a háború borzalmaitól. — Ezt a kegyes tanácsot a hét fiatal úr sugallta a connetablenak! — kiáltotta a podeszta. — Áldja meg az Isten őket! Lásdátok: nemcsak bátrak ők és kedvesek ők, hanem kegyesszívűek is. A connetable pedig mikor látta, hogy milyen gyermeteg lelkek lakják a várost, elhatározta, hogy nem is zavarja őket balhitükben. De azért szigorú törvényt ült a kalózokon, amint ezt a királyság törvényei előírják. És mivelhogy a connetable hű szolgája volt a királynak és legfőbb őre a királyság törvényeinek: szurokba főzette a hét urat, hogy rengeteg bűneikért lakoltassa őket. Továbbá pedig, hogy kétszínűségükért is büntesse őket — így emlékezik meg a város késői krónikája — elrendelte, hogy a hét urak szurokba főtt alakjait, mint megannyi szobrot, dúsan bearanyozzák. Azután a hét urak vitézi ruhájába öltöztette hét zsoldosát, termetre, mozgásra épp olyan hét legényt, mint a vidám urak voltak és beküldte őket a városba vállukon egy-egy szoborral.

A connetable hét zsoldosa, élen a connetableval, kócsagtollas, vitézi kalppaggal fejükön, selyemből való álarccal orcájukon és spádéjukat csörtetve végigvonultak a városka girbe-görbe utcáin és harsány éneknótával búcsúztak a városkától. Mikor pedig a piactérre érve a hét szurokból való aranyozott szobrot körbeállították, a podeszta kicsoszogott a kancellária erkélyére és könnyes szemekkel búcsúzott tőlük:

— Isten velük, signori, térjenek vissza épen, diadallal és sok-sok arannyal tarsolyukban.

Olyan nagy volt a szomorúság mindnyájuk szívében, a szép asszonyok, a lányok s a gyermekek szívében, hogy senki se vette zokon, mikor a connetable hajóira rakatta a kalózok minden kincsét, minden marháit, fegyvereit és a város harangjaiból öntött ágyúkat is.

A piactéren csak a férfiak zúgolódtak, de a város pénzbeszedő tanácsura azzal vigasztalta őket, hogy nem veszett el minden, idővel pénzt lehet veretni a hét fiatal úr aranyszobraiból. Erre aztán ők is lelkes hurrával búcsúztatták a fekete connetablet s körülötte hét zsoldosát, kik a magas fedélzetről a hét urak kócsagtollas kalapját lengetve mondtak Istenhozád-ot a vendéglátó boldog népnek.

Kézai Béla

GIACOMO LEOPARDI:

A REMETE RIGÓ

A hajdani toronynak homlokáról,
Remete rigó végig a mezőkön,
Míg él a nan. dalod szállongva zenged
S a tiszta ének elbolyong a völgyön.
Körül a kikeletnek
Csilláma rezg az ujjongó mezőkön,
S láttára szívem szelíden fölenged.
Hallom: nyájak bégetnek, bőg a csorda.
A többi víg madár a szabad égen
Versengve játszik százfelé kerengve,
Zsenge tavaszuk ünnepének élvén.
Te nézed őket messziről merengve:
Neked nem kell a játék,
Hátat fordítasz társnak és derűnek,
Dalolsz és tovatűnnek
Melletted évnék s életnek virága.
Ó jaj, de összevágna
Szokásaink! A mosoly és enyelgés,
A zsenge évszak édes házanépe
S te, szerelem, testvére ifjúságnak.
(Keserű sóhaj elnyűtt napjainkban!)

Nem kelletek, nem is tudom, miért, sőt
Töletek menekülők;
Remeteként megülök,
Hazámban idegenként.
Igy élem el tavaszát életemnek.

E nap, mely most az éjszakának enged,
Falunkban ünnep régi megszokásból.
A tiszta estben hallom a harangot
S acélcsöveknek távol dörrenését,
Mely házról házra mennydörgőn barangol.
Ünneplő köntösében

A helynek ifjúsága
Siet ki s az utcákon szerteszéled,
Örül egymásnak s vigadoz szívében.
Csak én járok magamban
A távoli mezőnek e zugában.
Minden gyönyörűséget
Másszorra toltam. Szemeim elbolyongnak
A csilla levegőben
Távol hegyekre és a Napot nézik,
Szelíd nappala fogytán
Mint hull le, s mintha mondaná tűnőben:
A boldog fiatalság elenyészik.

Te magányos madárka, hogyha eljő
Életednek csillagok írta estje,
Nem fog bántani bánat
A multakért, hisz természet gyümölcse
Kis szíved minden vágya.
De én, ha majd az aggkor
Elátkozott küszöbjét
Ki nem kerülhetem már,
Ha szívhez szólni néma lesz szemem már,
Üres a világ, s mit a holnap ígér,
A máinál sötétebb szenvedések:
Vajjon hogy nézem akkor
Ez éveket, szegény magam s magányom!
Haj, eljő majd a bánom,
S vígasztalan bár, egyre visszanézek.

Sík Sándor fordítása.

A R A D I Z S O L T :

A MEGÉRKEZÉS *

Mintha órákig vándoroltunk volna a fogház folyosóin, lépcsőről le, emeletre fel, rácsokon és ismét rácsokon keresztül. Minden lépcsőfeljáratot rács zárt el; minden keresztezésnél rácsra kellett keresztülmenni; minden ajtónál, mely nem célába vezetett, külön rács volt még. Rácsoknál fogházőrök vigyáztak feltűzött szuronyokkal és csörgő kulcsesomókkal. A folyosóról csak az egyik oldalon nyíltak cellák, a másik oldalon ablakok néztek az udvar felé.

Mintha már órákig vándoroltunk volna s lassan jég vett volna körül. A bekecsemet jól begomboltam, a prém ismét az arcomhoz ért s ez olyan jólesett, mintha meleg szobában lettem volna. Az április még hideg volt s a rendőrségi cellában eddig fáztam. Itt az irodában is fűtöttek. A folyosó köveiből azonban hideg áramlott és számtalan elágazásból végigszaladt a szél.

A cellaajtók és a saroknál álló fogházőrök úgy maradtak el, mintha én álltam volna, s amit látok, az repül.

Egy forduló után a lépcsők már csak lefelé vittek. Belső remegés fogott el. A pincéktől mindig féltem, nemcsak azért, mert a pince egybeforrt gondolatomban a sötétséggel és a szellemekkel, akik minden percben ijeszthetnek (minden percben felém nyúlhat egy kéz a sötétből, végighúzhatja nedvesen hideg kezét a nyakamon), hanem azért is, mert a pincék a földbe voltak ásva, a sötétség a földből áradt ki, abból az ismeretlen anyagból, melyet tiszteltem, szerettem, mint valami görög démont. A patkányoktól talán csak azért féltem, mert a szenny terjesztői voltak. Egyébként sokszor szántottam ki a földből mezei pockokat, a multkor egy egész családot. Az eke belévágott két fiókába (voltak vagy tizen a fészekben) és darabokra tépte testüket. A vér belecsorgott a földbe és én arra gondoltam, hogy ugyanígy fogadja magába az embertesteket, csataterek véré, szennyvizet és esővizet — mindent. Ha pincében voltam s megpillantottam a pusztá föld keresztmetszetét, nem tudtam szabadulni a gondolattól, hogy azon a ponton, ahol állok, tíz és tízezer ember áll velem együtt, — a halottak, csak én nem látom őket. Halottak millióival van tele a föld és nemcsak összes terheinket hordozza, hanem őbelőle lesz min-

* Részlet az írónak most sajtó alatt levő *Ég a rács mögött* c. regényéből.

den. Egy alkalommal éjszaka, odahaza kiugrottam az ágyból, mert eszembe jutott, hogy az ágy, amelyben fekszem, a padló, a képek, ruháim, papírom, az étel, amelyet megeszek — a földből valók. Ebből való vagyok én is, ebből jöttek őseim. Fel akartam éjszaka ordítani az örömtől, hogy milyen csodálatosan egy az ember és a föld. Mennyire nincs igazuk azoknak, akik nem hisznek az ember, a föld és a mindenség csodálatos egységében. Akkor értettem meg először mélyebb értelmét annak, mit jelent: „porból lettél és porrá leszel.” Engem nem töltött el szomorúsággal, félelemmel. Ellenkezőleg: milyen fenyeséges gondolat, egynek lenni a földdel, azonosulni az egész világgal, minden teremtménnyel. De a föld anyaga mindig misztikus hatást gyakorolt rám. Nem volt halott anyag, hanem élt, minden kis szemecskéjében. Szerettem találkozni a földdel s ezért szerettem a természetet is, de a föld mélyétől irtóztam, bányába soha sem mertem lemenni, a föld szelleme számomra valóság volt. Egyetlen egyszer büntettek meg odahaza gyermekkoromban csinytevésért s a büntetés az volt, hogy bezárnak a pincébe. Erre a szóra valóságos hisztéria tört ki rajtam. Rúgtam, kapálóztam, nem engedtem magam, védekeztem, levettem magam a földre és a félelemtől sírni kezdtem. Most ugyanez az irtózat fogott el, mint amilyent gyermekkoromban éreztem.

A lépcsők egyre a mélybe haladtak s amint lejjebb és lejjebb értünk, olyan volt, mintha sírba vinnének. Minden borzalom eszembe jutott. Valamikor arról rémüldöztem egy olvasmány nyomán, hogy élve fognak eltemetni. Nagyanyám pedig végrendeletében hagyta meg, hogy ha az orvos megállapította már nála a halált, szívét szűrják keresztül egy hosszú tüvel. Biztos akart lenni abban, hogy nem kerül élve a föld alá. Rettenetes hatást tett rám nagyanyámnak ez a végrendelete, s mikor meghalt, az orvos teljesítette is akaratát. Ilyesmitől félttem én is.

A pince ezzel is összekapcsolódott bennem és félelmetesen döngtek lépéseim alatt a boltívek, amint már a pincefolyosón áthaladtunk. Gyászinduló és gyászmenet zengett ezekben a lépésekben, mintha a halálos ítéletem felé haladtam volna. Mindinkább eltűnt szemem elől a napfény, egy fordulónál már villanylámpa égett és a folyosó végén egészen sötét volt. Úgy éreztem, hogy sorsom meg van pecsételve s ez a vége az útnak. Talán húsz lépés lehetett még a pince végéig, de ezen idő alatt elszaladt előttem eddigi életem. Számot vettem önmagammal. Ami soha máskor eszembe nem jutott, most úgy látszott, mintha világos lenne. Hátha a sors akarata, hogy itt végezzem, itt pusztluljak el? De ha az Isten így akarta, valami

oka mégis csak van. Valamiért most megbüntetnek. De miért? Nem voltam annyira vallásos, hogy mindig az Istenre gondoltam volna. Csak ha baj volt. Megszokás, félelem, és homályos érzés élt bennem róla; inkább csak félttem, de nem szerettem, csak egyetlen egyszer írtam a naplóba a fehérruhás emberről, Jézusról, aki mindenkihez eljön személyesen s akivel nekem is barátkoznom kellene. Az Istent sokat emlegették előttem, de ez az alak méltóságteljes volt és szigorú és én nem értettem volna haragját, miért szigorú velem, aki jó gyermek voltam, szerettem anyámat, szerettem a tisztaságot, szerettem a szegényeket és nem akartam bántani senkit. Az iskolában Jézus alakján keresztülfutottak, nem magyarázták meg, hogy ő a Barát s mikor először hallottam róla ezt a kifejezést, odarohantam ehhez a gondolathoz. Mert barátomnak tartottam őt, akinek panaszkodni lehet és aki kezet fog velünk. Vajjon most mit tehettem, hogy a szigorú Isten így büntet s a Fhérruhás Ember nem jön felém?

S a szigorú Istennel együtt hirtelen apám alakja jelent meg előttem... Talán azért? Amivel vádolnak azt nem követtem el, valami másnak kell tehát lennie. Apámmal kapcsolatban ezer és ezer okot tudtam felhozni. Ezért kapnék büntetést? Ha otthon voltam, nap-nap után vitatkoztam vele. Nem voltak ezek elvi viták, de mindig éreztem, hogy meg kell sértenem. Ha pedig megtörtént, szégyeltem magam. Ma már tudom, hogy természetünk volt különböző s én nem akartam meghajolni. Ellentmondtam minden szavának s néha ilyenkor valósággal gyűlöltem. Ő nyugodt volt, higgadt s cselekedeteiben könyörtelen. Én puhány, lágy, mint a viasz, nem bírtam el kemény modorát, aszkétikus következetes életét. Nem törődtem vele. Kikapcsoltam gondolataimból, átadtam magamat egészen anyámnak. „Tiszteld apádat és anyádat” — villant agyamban, ezt mondja a törvény. Ez a törvény a szigorú Isten arcával jelent meg előttem. A jég szaladt végig a hátamon, mert itt a pince végében ébredtem rá, hogy talán nem tiszteltem apámat. Tagjaim megbénultak és Gumán úr, az őr is megállt egy pillanatra. E percben szerettem volna megalázó pofonokat adni magamnak, hogy oly gyalázatosan viselkedtem a rendőrtisztviselő előtt, hogy kész voltam arra is, hogy bocsánatot kérjek. Minden szigorúság, keménység távol volt tőlem. Utálattal láttam magamat egy képzeletbeli tükörben, amint apámmal veszekszem, vagy adom a hőst, de amikor helyt kellene állni, emberi érzésekre hivatkozom.

Nem volt kiút számomra, az utolsó lépések már közeledtek. Már ott álltam a 20-as számú cella ajtaja előtt. Az őr levette övéről a kulcsesomót s bedugta a zárba. Egy pillanat

múlva felcsapódott az ajtó és a sötét cellából bűz áradt ki. Amikor Gumán megfogott és belökött a küszöbön, azt hittem, hogy szakadékba zuhanok. Forgott velem a világ. A szemben lévő ablak gyér, szomorú világosságától rosszul lettem. Az ablak is forogni kezdett, a rácsokból küllők lettek, a kerék irtózatos gyorsasággal rohant körbe-körbe, s a küllők között váltakoztak a személyek. A rendőrigazgató, apám, Erzsébet, az Isten, a Fehérruhás Ember és Gumán úr...

Nem akartam ismét elájulni. Összeszorítottam fogamat, megfeszítettem két karomat, földhöz szorítottam a lábaimat. Ébren kell maradnom! Az életösztön küzdött bennem. Pedig olyan csábítóan jónak látszott, ha most minden erőm megoldódik és átölelhetem a semmit, s aztán nincs több gondolatom...

A forgás megszűnt, a cella ablaka a helyén maradt. Szemközt a tűzfal szürkén, szomorúan világított. Most már megéreztem a cella szagát is. Mosdatlan emberi testek, latrinabűz és égetett gumiszag keveredtek össze egymással. A pörkölt gumi szaga ismét felkavarta gyomromat és ismét szédülni kezdtem.

Pincében vagyok! Itt valami égett!

Mi történik, ha hirtelen tűz támad? Lángokban áll az egész ház!

Már a tűzfal is leomlott! Döngetni kell az ajtót!

Eresszenek ki bennünket! Eresszenek ki! Megfulladunk, a füst betódult a pincébe, a torkunkat szorítja!

Eresszenek ki! Az örök elmenekültek, a szomszédos ház összedült, a fogházudvarra üszkös gerendák és pernyék hullanak s a mi kiáltásunkat nem hallja senki.

Valaki a vállamra tette a kezét. Kinyitottam a szemem: képzelődtem. Szőke, sápadt, törpeorrú suhanc volt, aki szembenállott velem. Vizenyős szemei barátságosan néztek rám.

— Ne féljen — mondotta — emberek között van.

A cella mélyéből röhögő kórus válaszolt.

A suhanc legyintett:

— Ezek mind bolondok, de azért nem bántanak senkit.

Odavezetett az asztalhoz, leülhettem és körülnéztem. Nagy cella volt, kétoldalt priccsekkel, szalmazsákok nélkül. A sarokban kályha, melyet rács védett a foglyoktól. Mellette nagyobb vödör, melyből sárga lé szivárgott. Kissé tovább egy lóca, kis mosdódézsával, nagyobb, erős fakupával és három pléhbögrével. Egyéb semmi. Az asztalnál két cigány ült, egy hülyén maga elé bámuló rongyos, piszkos fiú, s egy molyette bekecses félszemű paraszt.

A suhanc, úgy látszik, gondjaiba akar venni.

— Kapott már vacsorát? — kérdezte. Intettem a fejemmel, hogy nem.

— Elő a maradékkal — kiáltott rá a többiekre. — Egykettő, elő a maradékkal!

A cigányok s a két paraszt vonakodva, de mégis engedelmeskedtek; előhúzták az asztal alól csajkáikat, azután az egyik, eddig üresen álló csajkában hideg lencsefőzeléket tettek elé.

— Maga miért van itt? — fordult aztán hozzám a félszemű paraszt.

Amikor felállt, láttam, hogy sántít is. Sovány kis nyaka volt és az egész ember görnyedt és sápadt. Be sem várta a válaszat, fel és alá járkált a cellában.

— Dögöljenek meg mind az urak! Nem fizettem az adót, hát nem csendőröket küldtek a nyakamra!? — én meg vasvillával mentem nekik. Megérdemelték. Maga is olyan úrféle. Biztosan sikkasztott.

— Nem hallgatsz, öreg — mondta erre a suhanc s lelökte egy pricsre a parasztot. — Tudd meg, hogy a szobagazda parancsolja.

Aztán elvont egy sarokba.

— Maga most nagyon be van gyulladva — mondotta. — Pedig nem ilyen az egész fogház. Odafönn ágyat adnak, meg fogkefét. Csak aki engedetlen, az kerül ide le. Meg, aki valami nagy disznóságot csinált odakinn. Engem már harmadszor küldtek pincébe, mert cigarettát csempésztam. Most már hamar kiszabadulok. Holnapután lesz a tárgyalásom. Mit kaphatok azért a kis csavargásért, meg hogy rám fogták, hogy falaztam a Janinak? Legfeljebb öt hónapot. Négyet már leültem. De ezek? — s lenéző szemekkel mutatott a cellatársakra — nem szabadulnak ki egyhamar. A Lajos cigány megölte az öccsét...

— Fogd be a pofád! Kit öltem én meg? — s máris ott állt előttünk az egyik feketébe öltözött, beteges kis cigány.

— Az ecsédet, persze, hogy az ecsédet — mondotta gúnyosan a suhanc.

Erre megjelent a másik cigány is.

— Ne hazudj, te Lajos! — s csikorgó fogakkal megfenyegette. — Mert úgy szájon talállak vágni, hogy holnapután is még a levegőben vagy, azután csak két hét múlva szednek össze. Én tudom, hogy legyilkoltad az ecsédet, mert összevesztetek. Aztán egész éjszaka mit kiabálsz álmodban, ha nem csináltál semmit! Folyton azt ordítózod, hogy szegény ecsém, drága ecsém, mit tettem veled!

Lajos olyan lett, mint egy kakas, felugrott az egyik pricsre.

— Csak te jártasd a pofádat, ronda cigány, bűdös cigány! Mit adod a bankot itt az úr előtt. Huszonhat tyúkot loptál egy éjszaka.

Erre, mintha mi sem történt volna, a két cigány visszament az asztalhoz, rákönyököltek az asztalra, maguk elé bámultak és hallgattak.

A suhanc nem kérdezte többé, miért vagyok itt. A cella mind sötétebb lett, az árnyak mind félelmetesebbek. A fejem zúgott s minden percben zokogásra készen, egykedvűen ültem.

Egyszerre csak dobogás kezdődött minden irányból. Mintha táncoltak, énekeltek volna. Jobban figyeltem. Valóban: az ablakon keresztül táncdal dallamai szűrődtek be egészen érthetően. Többen énekelték ezt a táncdalt, mely arról szólott, hogy milyen fényesen süt a nap a Riviérán, hogyan hullámszik tavasszal a parton a tömeg, hogy borulnak a pálmák a sétáló szerelmespárok fölé s hogy valaki elhagyottan és bánatosan ül egy kis riviérai café sarkában. Nézi, nézi a tengert, kavar-gatja feketekávéját s arra gondol, hogy a messzeségben, a tengeren jár egy hajó, a hajón a lány, akit szeret, a hajón a lány, akit szeret, a hajón a lány, akit szeret...

— Egy héttel ezelőtt még erre táncoltam, — mondtam csak úgy magam elé.

A suhanc felpattant.

— Maga valami nagy kutya lehet — szólt ijedten. — Miért van itt? Politika? — és összeráncolta homlokát.

— Szeretnék hazamenni, — mondtam válasz helyett, nagyot sóhajtva, szomorúan.

A suhanc nevetni kezdett.

— Ki ne szeretne hazamenni? Ne legyen olyan gyerek már. Majd csak lesz valahogy.

Engem azonban nem lehetett megvigasztalni. Az este már itt is volt, az őr kintről felgyújtotta a villanylámpát s a sárga fényben még jobban megmutatkozott a szörnyű cella szegénysége. A tárgyak új életet kaptak a szegényes villanykörte-től, s én úgy éreztem, mintha már hetek, hónapok óta ülnék itt.

Az őr benyírt s a nevemet szólította. Nem mondta meg, hogy hová megyünk, csak hátulról, gummibotjával irányított a kivilágított folyosókon keresztül. Az iroda előtt a lógóhasú őrmester vett át. Most csend volt mindenütt. Az udvar üresen ásitott. Sárga fényben égtek a meszelt falak. Itt a folyosókon nem lehetett hallani az előbbi éneket. A lógóhasú az épület egy másik szárnyába vitt át s betolt maga előtt egy irodahelyiségbe. Fényűzően berendezett szoba volt ez. Az egyik falat hatalmas renaissance szekrény foglalta le, ugyanilyen stílusban készült az íróasztal is, a kis vitrinekben arany

és ezüst tárgyak feküdtek. Meleg empire függönyök lógtak az ablakoknál, és egy empire garnitúra is várta a vendégeket. A falakon művészi képek; az egész szoba ragyogott a fénytől. A sarokban lévő íróasztalnál egy középtermetű, fehérarcú ember ült. Vékony ajkait akaratosan harapta össze. Pattanó vezényszavakkal beszélt az őrmesterrel, majd felállt és zsebre dugott kézzel fel és alá járkált a szobában. Rám ügyet sem vetett. Én összehúztam vállamat, államot eltemettem a bekecs prémjébe, mely mindig megvigasztalt, hiszen otthonról beszélt s arra gondoltam, hogy ötnapos a szakállam...

A lógóhasú, nagybajuszú őrmester azután hozzám fordult. A hangja mélyen, a hasából jött; észrevettem, hogy hangsúlyozásában is utánozza a szobában fel és le járkáló embert. Hangjában felháborodás és megvetés rezgett.

— A fogházigazgató úr utálattal fogadta magát, aki ilyen aljas tette vállalkozott. Jegyezze meg magának, hogy a bánásmód, melyben itt része lesz, attól függ, hogyan viselkedik. Ezt akarta magának tudomására adni a fogházigazgató úr.

A fogházigazgató akkor rámnézett. Mintha egy vadállatot mustrált volna végig. Bizalmatlan ide-oda ugráló szemekkel bámult és ujaival megfenyegetett. Nem értettem, mit mond.

— A fogházigazgató úr, — folytatta alázatosan az őrmester, — figyelmezteti magát, hogy ne merjen panaszkodni, mert úgysis hiába. Ha a szabályok ellen a legkisebb vétséget is követi el —, sötétzárkába kerül. Na most gyérünk, mars ki.

Visszatérve a cellába a lakótársak már bizalmatlanul fogadtak. Lefekvéshez közeledtünk. Valamennyi letérdelve imádkozott. Később kértem, hogy adjanak egy pokrócot, amivel betakaródzhassam. Bár mindegyikre három is jutott, nem is válaszoltak.

— Ha nem utálja, velem alhat, — mondta végül a suhanc. Nem vagyok olyan beteg, mint az a hülye — és rámutatott a most is egy helyben ülő, bamba parasztfiúra.

— A fiúnak cifilisz-e van. Nekem is van valamim, de hiába jelentkezem. Nem muszáj velem aludnia, csak éppen mondom.

Valamennyien levetkőztek, csak én hagytam magamon ruhámat, csupán cipőmet dobtam le. Azután összebújtam a csavargó suhancsal, mert nagyon fáradt voltam.

Az őr nemsokára eloltotta a lámpát, kétszer is ráveregetett az ajtóra, azután minden csendes lett. Társaim mellettem néhány pillanat múlva aludtak. Az egyik horkolt, a másik nyögött s egyszerre valóban megszólalt a Lajos cigány, vinnyogó, síró hangon, mint egy kis gyermek:

— Szegény, szegény ecsém! Mit csináltak az ecsém-mel...

Aradi Zsolt

FOLIGNOI SZENT ANGELA (1248—1309.):

ZARÁNDOKLAT ASSISIBE

Mielőtt Assisi Szent Ferenc harmadrendjébe lépett volna, férjes asszony volt. „Feslett világi életével” — ő maga jellemzi így életének ezt a korát — férjének és gyermekeinek halála után szakít, vezekelni kezd, megkedveli a szegénységet s hátralevő éveit betegek ápolására fordítja.

Misztikus írásai főnségesek: a lélek sötét éjszakájáról, a Kimondhatatlanról, Krisztus szenvedéséről, az isteni kegyelemről ír csodálatos vallomásokat. Az alábbi rész a „Viziók könyvéből” való; a könyvet a századvég egyik legnagyobb katolikus írója, E. Hello franciára is lefordította.

Térjünk vissza hozzám. Zarándokutam végére jutottam. Egy barlanghoz értem, ahonnan keskeny ösvény vezet Assisibe. Ebben a pillanatban hangot hallottam: „Te szolgálhoz, Ferenchez imádkoztál; én más tanítót küldtem hozzád, a Szentléleket. A Szentlélek vagyok, Én jövök el és az ismeretlen örömet hozom neked. Lelked mélyébe szálllok és elvezetlek szolgálhoz. Az úton végig beszélek hozzád; szavam szüntelenül szólni fog, szeretném látni, tudsz-e másra hallgatni, mint rám. Mert Én magamhoz láncoltalak és csak akkor engedlek el, ha mégegyszer idejössz; és csak azért bontanám ki bilincseidet, hogy érezd ezt a mai örömet. Máskor soha, soha, ha szeretsz.

És buzdított a szeretetre és így szólt hozzám: „Ó, kedves lányom! ó, lányom és templomom! ó, lányom és örömöm! Szeress engem! Mert jobban szeretlek, mint te engem!” És gyakran mondta ezt is: „Ó, lányom, lányom, kedves jegyesem!” Majd hozzátette: „Szeretlek, jobban szeretlek, mint bárkit ebben a völgyben. Ó, lányom és jegyesem! Lelkedben vagyok és megpihenek benne; most hagyatkozz rám s pihenj meg bennem. Éltem az apostolok között: testi szemükkel láttak és mégsem éreztek úgy, mint te engem. Ha magad leszel, majd valami más ismeretlen örömben lesz részed. Most csak hangom zeng lelkedben, akkor majd lényem zeng. Imádkoztál szolgálhoz, Ferenchez, mert azt remélted, hogy vele és általa imád meghallgattatásra talál. Ferenc nagyon szeretett engem, én is sokat tevékenykedtem benne; de ha valaki Ferencnél is jobban szeretne, én is többet tevékenykednék benne.”

És elpanaszolta a hívek csekély számát s hogy mily ritka az igaz hit, siránkozott és így szólt: „Végtelenül sze-

retem a lelket, aki álnokság nélkül szeret engem. Ha tökéletes szeretetet találnék egy lélekben, nagyobb kegyelmekben részesíteném, mint az elmúlt századok szentjeit, akiknek csodáiról még ma is beszél a világ. Csak semmi kifogás! mindenki szerethet: Isten csak szeretetet kér a lélektől; mert Ő maga is őszintén szeret, és *Ő maga a lélek szeretete.*” Mérlegeljétek csak ezeket a szavakat. Nagyon mély értelműek.

Isten a lélek szeretete: szenvedésének és értünk hordozott keresztségének megkapó megjelenítésével éreztette ezt velem. Ő a végtelen, Ő a dicsőséges, elmagyarázta szenvedését és mindazt, amit értünk tett, majd így folytatta: „Nézz jól körül; találsz valamit bennem, ami nem szeretet lenne?” És lelkem világosan látta, hogy Benne minden csak szeretet. Elpanaszolta, hogy kevés kortárs van, akit eláraszthatna kegyelmével, pedig megígérte: ha új barátokat talál, gazdagabb ajándékokkal halmozza el őket, mint a régieket. És folytatta: „Ő, szeretett lányom, szeress engem; mert jobban szeretlek, mint te engem. Szeress, szerelmem; végtelenül szeretem azt a lelket, mely hamisság nélkül szeret engem.” És azt akarta, hogy a lélek, ereje és képessége szerint, ugyanolyan szeretettel viseltessék iránta s megígérte: átadja magát a léleknek, ha az kívánja. És folytonosan ezt hajtogatta: Ő, szerelmem, ó jegyesem, szeress! egyél, igyál, aludj: egész életed tetsző lesz előttem, ha szeretsz!” Majd hozzátette: „Nagy dolgokat viszek véghez benned a népek színe előtt, ismert, megdicsőített, magasztalt leszek benned; a nevet, melyet benned hordok, imádani fogják a népek.” Még ezer más dolgot mondott.

De én miközben hallgattam és bűneimre s hibáimra gondoltam, így gondolkoztam magamban: „Méltatlan vagy erre a nagy szerelemre.” Kétség szállott meg és lelkem így szólott Ahhoz, aki beszélt: „Ha a Szentlélek lennél, nem mondanád ezeket a helytelen dolgokat; mert gyenge és gőgös vagyok.” Így válaszolt: „Hát csak próbálj hiúságot húzni beszédemből; hadd lássuk; próbálj másra gondolni.” Minden erőmet összeszedtem, hogy a gőg legalább átsuhanjon rajtam; de csak bűneim jutottak eszembe s nagyobb alázat fogott el, mint valaha. Megpróbáltam elszórakozni: kíváncsian nézegettem az útszéli szőlőket. Megpróbáltam nem figyelni a hozzám intézett beszédre. De bármerre is tekintettem, a hang ugyanazt mondta: „Nézd, szemléld: mindent én teremtettem.” És boldog voltam mondhatatlanul.

CORNELIUS LOHMANN:

CALDERON ÉS MŰVE

Ebben az évben, amikor az egész ország az Eucharisztikus Kongresszus ünnepségeire készül, szakkörökben sok szó esik egy olyan ünnepi dráma előadásáról, mely a magyar színpadokhoz méltó legyen. Legtöbbször *Calderon* „Nagy Világszínpad”-át emlegetik. Miért alkalmas *Calderon*nak éppen ez a műve arra, hogy az Eucharisztikus Kongresszus keretei között kerüljön előadásra? Annak, aki nem mint résztvevő, hanem mint kívülálló figyeli a katolikus Egyház évente megtartott ünnepi kongresszusát, meg kell állapítania, hogy ennek az Egyháznak kétségtelenül sikerült híveit, vagy híveinek világi és a klérushoz tartozó képviselőit a kongresszus kapcsán mozgósítania és összegyűjtenie. Maga a kongresszus azonban közvetve és közvetlenül kizárólag egy célt szolgál: a katolikus hit szerint az Oltáriszentségben az emberek között élő Istent akarja dicsőíteni. Ha visszatekintünk mindarra, amit az évszázadok folyamán, kimondottan ünnepi játékok címén produkáltak, észre kell vennünk, hogy az ilyen előadások tárgya mindig arra az ünnepségre vonatkozott, amelynek kapcsán megtartották őket. Ha tehát a most aktuális Eucharisztikus Kongresszusra visszatérünk, fentiek szerint természetesen olyan darabot igényelnénk, amely mindenek előtt az Egyház szellemének megfelelően nemzetekfeletti — hangsúlyozni kívánom: nem nemzetközi, hanem nemzetekfeletti — másodsor, kizárólag Isten dicsőítését célozza, amellet azonban — és ez az, ami ezt az ünnepi darabot a többiektől meg kell hogy különböztesse — egyben az Isten alapította Egyház dicsőségét is hirdeti. Az első szempont tehát eleve kizárja a nacionalista darabokat. Nem elég, ha a kongresszus kapcsán előadott ünnepi darab csak a magyar nézőt kapja meg, nem elég, ha csak a magyar néző lesz büszke arra, hogy a darabban dicsőített közösséghez tartozik. A kongresszus minden hívő résztvevőjének ugyanezt kell éreznie. Az, hogy a kongresszust nálunk tartják, nem a mi érdemünk, hanem az Egyház ajándéka, amellyel megtiszteli hazánkat.

Bennünk nem él a középkor nagy hite, mely mindenekelőtt megadja Istennek a neki járó tiszteletet. Ez természetesen a rendelkezésünkre álló darabokban is meg-

nyilvánul. Azt hiszem azonban, alig lesz valaki, aki ne értene velem egyet abban, hogy *Calderon* „Nagy Világszín-pada” a fentemlített három szempontnak szinte maradéktalanul megfelel. Néhány nap előtt olvastam a darabnak *Possonyi László* tollából kikerült magyar átdolgozását. Ha az előadást illetőleg nem is értek mindenben egyet a szerzővel, meg kell vallanom, hogy a fordítás, bizonyos szempontokból, még *Joseph von Eichendorff* ismert német fordításánál is sikerültebb. Száraz szavakkal nem formálhatunk meg, nem fejezhetünk ki olyasmit, ami lényegénél fogva titokzatos. A magyar átdolgozó mesteri módon találja meg a titokzatos dolgokat kifejező részeknek megfelelő misztikus szavakat. Ezzel a nemzetekfeletti darabbal gazdagabbá tette a magyar irodalmat és egyben döntően megcáfolta azt a többször hangoztatott kijelentést, mely szerint a magyar szavaknak nincs szép hangszínük.

De térjünk vissza *Calderon* „Nagy Világszínpad”-ára. Mi tette lehetővé, hogy egy költő a tökéletesen elvont dolgokat ilyen plasztikusan térbe állíthassa? Erre a kérdésre az író élete felel. *Calderon* úgyszólván az Egyház öléből került elő és oda is tért vissza. Akkor élt, amikor az Egyház világi hatalma tetőpontján állott, ő maga korának embere volt és — spanyol. Ő, a katolikus drámaíró 1600 január 17-én született Spanyolország fővárosában. Régi, az ország északi részében meghonosodott nemesi családból származott; egyik legfőbb büszkeségünk az volt, hogy ősi kastélyukban Assisi Szent Ferencet látták vendégül egykor. Első nevelői jezsuiták voltak, később az alkalmi és salamancai egyetemet kereste fel. Családja papnak szánta, ő azonban különböző Grandok szolgálatába állt, több csatában vett részt, főként azonban költészetének élt, melyet már diákkorában szép sikerekkel művelt. Lope de Vega drámaíró hamar felfedezte *Calderont*. IV. Fülöp udvari költőjének nevezte ki őt. 1650-ben történt, hogy ő, aki mindenféle kalandos élménye közepette is kifejezetten vallásos érzületű ember volt, és ennek hatalmas vallásos drámákban kifejezést is adott, végre megtalálta lényének legsajátosabb, leglényegesebb mozzanatát: *Calderon* annak ellenére, hogy ötven éves elmúlt, pap lett. Spanyolország érseki templomának, a toledói dómnak szolgálatába állott, később azonban, mint a király tiszteletbeli káplánja, visszakerült a székvárosba. A nagy költő 1681-ben, pünkösd vasárnapján halt meg. Gondoltak arra is, hogy szenttéavatási perét megindítják.

A heroikus spanyol népnek, mely az izlámot vissza-

verte Afrikában, elsőnek látta meg az Újvilág csodáit, a 16. és 17. század politikai zűrzavarában szinte elvérzett a katolicizmusért és ma is iszonyatos harcot vív a nyugat kultúrájáért, Calderon mindenben, erőben és gyengeségben egyaránt, az eszményképet jelentette. Ez a Homéros-ra és Görögországra emlékeztető, nemzetével való összeolvadás vonja meg a költő gigantikus körvonalait, ez emeli őt misztikus megdicsőülésbe. Emellett Calderon a barokk szellemiséget is képviseli, a nyugati világ kultúrájának ezt az utolsó nagy hullámát, mely Loyolai Szent Ignácban, Avilai Szent Terézben, Lugoban, Suarazben, Lopeben, Cervantesben, Murillóban, Velasquezben, Quevedóban érte el többek közt legmagasabb fokát, majd átesapott Európára, és ott a kultúra minden ágában hasonló nagy tehetségeket produkált. Olyan volt ez, mint valami ellenreformációs orkán, mely mintha el akarta volna seperni a humanizmust, a Renaissanceot és a reformációt. Calderon a költészet terén ennek a tüzes, lángoló akarásnak legteljesebb megismétlője. Mint ahogy Dante a középkori katolicizmus képviselője, úgy lett Calderon a középkor utáni katolicizmus képviselője. A tridenti zsinat nagy elgondolásai: megváltás, kegyelem, szabadság, átlényegülés, világosan vonulnak át művein. A nagy erők játéka ez: a francia, olasz, a délnémet színjátszás is erre az útra kényszerült. Calderon már halála előtt elérte, hogy még a protestáns Németországban is színpadra került. A klasszicizmus kénytelen volt legalább mint vígjátékíró elismerni őt, de főleg a romantizmusra volt erős hatással. Olyan szellemek, mint Goethe, Schlegel, Tieck, Grillparzer, Wagner Richárd, többé-kevésbé befolyása alá kerültek. S a mi korunk, melyet a nagy világháború ismét a transcendentálisra irányított, az örök értékek nagy hirdetőjére szintén felfigyel.

Calderon költészetének formát adó principiuma a katolicizmus. A költő kétségtelenül korának gyermeke volt s ennek a kornak katolicizmusa nem azonosítható mindezzel a Katolicizmussal, mint olyannal; általánosságban azonban műveinek belső problémáját, vagyis a problémák megoldásának módját, tisztán katolikus elgondolások döntik el. Calderon nem teszi magáévá Shakespeare autonomisztikus álláspontját; alakjai vagy meghajolnak, vagy összetörnek Isten *kegyelmének* súlya alatt; a teremtés az örökkévalóság allegóriája, melynek napvilágában eltűnnek a szigorúan értelmezett tragikum árnyékai. A keresztény gondolatnak a dráma birodalmában való hatalmas

megnyilvánulását képviselik „Az élet álom”, „A kereszt áhitata”, „Az állhatatos herceg”, „A csodatevő mágus” című darabjai, mindenekelőtt azonban misztériumjátékai.

A „Nagy Világszínpad” Calderon azon ünnepi játékaik közé tartozik, melyeket a legméltóságosabb Oltáriszentség tiszteletére, vagy az úrnapi ünnepek céljaira írtak. Ezeket a misztériumjátékokat „Autos Sacramentales” néven foglaltak össze. Előadásuk a szabadban történt, régi udvarokban, vagy a város egy-egy terén, s a közületek hivatalos hódolatukat mutatták be velük a Szentségi Isten előtt. Költői reakciót jelentettek a reformáció eucharisztikus tévtanaira. Csak Calderon tette ezeket az *Auto*-kat azzá, amit ma jelentenek. A szellemi költészet példátlan képességével, a mélységes szemlélődés kegyelmével és azzal az erővel megáldva, mellyel óriási tömegeket monumentális egyszerűségben hordott össze, lehetőségeinek legmagasabb fokára emelte fel ezt a műfajt. A calderoni *Auto* képviseli a sajátos keresztény színművészetet s az antik dráma legkifejezettebb antipodusát. Benne a fátum helyett a megváltás kegyelme a formát adó principium, s a teremtés a zűrzavar helyett az isteni bölcsesség allegóriájává válik. Calderon nem ragaszkodik szolgai módon az eucharisztikus tárgykörhöz; gyakran beéri azzal, hogy itt-ott megcsillogtatja az eucharisztia gondolatát. Az üdvtörténet és világtörténelem egy-egy pregnáns, sűrített kitévőjét néha szellemes metaforába burkoltan állítja a színpadra. Az *Auto* alakjai rendszerint allegorikusak.

A „Nagy Világszínpad” Calderon misztériumainak egyik legbájosabb és egyben legerőteljesebb darabja. Az, aki eddig csak Shakespeare drámáiban érezte a nemzetekfelettséget, ha Calderon műveit, mindenekelőtt pedig a „Nagy Világszínpad”-ot megismeri, a dráma addig ismeretlen világába lát be. Calderonnak sikerült megtalálnia az Isteni Gondviselésnek és világkormányzatnak meggyőző, szellemes és plasztikus szimbólumát: a világtörténelem és az emberélet azonos színjáték, Isten a rendező, a világ a színpad, a színészek az emberek. A cselekmény naiv magátólérthetőséggel és ünnepélyes méltósággal folyik Magasztosan, hatalmasan emelkedik ki a világ a semmiből, színpadul kínálván fel a Teremtőnek magát, s felsorakoztatja az egyes ember sorsának s a nagy és egyetemes világtörténelem fő mozzanatainak alapjait. Ezután osztja ki Isten a még meg nem született színészeknek a szerepeket, a világ felszereli őket s ők mindnyájan egyéni saját

tosságuk szerint kezdik a mélyértelmű cselekményt eljátszani, melyben mindenek próbaköve a felebaráti szeretet parancsa. A halál egymás után a sírba hívja az egyeseket, a világ visszaveszi tőlük azt, amivel, hogy szerepüket eljátszhassák, felruházta őket s egy grandiózus utolsó jelenetben elmondja az Isteni Rendező bírálatát.

A „Nagy Világszínpad” teljesen Calderon szabad és legsajátabb ötletére épül; legfeljebb a középkori haláltánc-gondolat hatott kissé reá. Tény, hogy a spanyol nép misztérium-játékaiban — ezzel az elnevezéssel közelítjük meg legjobban az Autokat, — olyan szórakozást kaptott, mely minden időkben a lelki emelkedettség eszméje lesz s mely a világszemlélet végső és legmélyebb kérdéseihez kapcsolódik.

CHARLES PÉ GUY :

AZ ISTEN BESZÉDE*

Az embert jól ismerem. Én vagyok alkotója. Különös lény az ember.

A szabadság, ez a mindennél nagyobb titok, hullámszik benne.

Nagyon sok minden telik még tőle. Rosszabb is lehetne. Nem, ne mondjuk azt, hogy rossz az ember.

Aki jól bánik vele, az még sok mindent kaphat tőle.

Sok mindent várhat. Isten a megmondhatója, hogy kegyelem jól bánik vele, hogy kegyelem erejében

Jól bánok vele, hogy kegyelem ravasz és ügyes, akár a tolvaj,

S ügyes, akár a rókadász.

Tudok bánni vele. A mesterségem. S még a szabadságot is én magam teremtettem belé.

Lehet kívánni tőle nagy szívet, sok irgalmasságot, sok áldozatot.

Nagy hite van és sok irgalmassága.

De amit hiába várok tőle, hiába kérek, az egy kis remény. Egy kevés bizakodás, egy kis felengedés, önátadás, kezemre hagyatkozás.

Valami kis lemondás arról, ami ő. Mindig kemény, merev, fagyos.

De néked, oh, éj, leányom, néha sikerül; te néha ezt is megkapod

A lázadó embertől. Mondjon igent a nagyságos úr, s adja meg kissé magát nekem!

Fáradt tagjait lazítsa el nyugalmas ágyán.

S nyugalmas ágyán lazítsa el agyongyötört szívét.

S főleg, ne működjék tovább agya. Szegény agya túl sokat dolgozik. S ő azt hiszi, hogy munkát végez, ha így zúg a feje.

S amiket gondol, csak ő maga hiszi, hogy mindez gondolat —

Ne működjön már benne s ne harcoljon fejében s ne zörögjön mint lopótökből a mag, s mint kívájt tökgyomrában a csörgő.

* Részlet a „Le mystère des Saints innocents” c. műből.

Hát még ha kiderül, hogy gondolatnak mit nevez! Szegény.

Nem szeretem, mondja az Úr, az álmatlan embereket,

Azt, aki ágyán lázban ég és aggodalomban.

En, mondja az Úr, szeretem a minden esti lelkiismeret-vizsgálatot.

Jó gyakorlatnak tartom igazán.

De úgy azért nem kell kínlódní véle, hogy még az álmat is elúzze.

Akkor a nap már véget ért s ami történt, megtörtént; meg nem történtté tenni nem lehet.

Kár mindig újból visszatérni rá.

A bűnöket, melyek most fájnak barátom — oly egyszerű dolog, —

Nem kellett volna elkövetni,

Akkor, amikor még módodban állt, hogy el ne kövesd.

Most megtörtént, aludj s holnap jobban vigyázz.

De azt, aki este, mikor lefekszik, holnapra terveket sző,

Azt nem szeretem, mondja az Úr. Az ostoba! Tudja talán, hogy holnapja miből tevődik össze?

Ismeri a holnapnak akár csak a színét?

Jobban teszi, ha imádkozik. Soha meg nem tagadtam a másnap kenyerét.

Aki kezemben úgy fészkel, mint vándoréban botja,

Azt szeretem, mondja az Úr.

Aki karomban úgy elfekszik, mint mosolygó csecsemő,

És nem törődik semmivel,

Aki anyja s dajkája szemében látja a világot,

S csak ott látja s máshol nem nézi sehoh,

Azt szeretem, mondja az Úr.

De azt, ki töpreng, s lelkében a holnapon töri fejét,

Úgy mint a kalmár,

S mint kerekét végnélkül forgató rabszolga

(S valljuk meg, mint a félkegyelmű)

Gyötrődve dolgozik,

Azt aztán igazán nem szeretem, mondja az Úr.

Azt szeretem, aki feladja magát, s nem szeretem azt, aki nem adja fel magát. Ez igen egyszerű.

Aki feladja magát, nem adja fel magát, és csak ő nem adja fel magát.

Aki nem adja fel magát, feladja magát, s csak ő az, aki feladja magát.

De te, óh éj, leányom, te óriás ezüst köpeny,

Csak te győzől néha a lázadón, csak néked hajlik meg kemény nyaka.

És akkor eljössz, éjszaka.
 S amit megtettél egyszer,
 Megteszed mindannyiszor.
 Amit egy napon megtettél,
 Naponta megteszed.
 Mert minden este földreszállsz.
 S amit fiamért tettél, aki emberré lett,
 Oh, te nagy Irgalmas, azt minden emberért, minden test-
 véreért megteszed,
 Mindenkit csendbe és homályba burkolsz
 S a nappal gyilkos hajszozságát
 Üdvösségesen elfelejtetted
 Velük.
 Amit megtettél egyszer fiamért, ki emberré lett,
 Mit minden éjszakák egyetlen éjszakáján tettél,
 Oh éj, azt minden este újra megteszed a legutolsó apró
 emberért.
 (És akkor eljössz, éjszaka.)
 Olyan valóság, s oly igaz, hogy egy lett itt az emberek kö-
 zött.
 S halandó sorsukat magára vette
 S hogy lett belőle egy a sok közül, csak úgy, ahogy éppen
 adódott,
 S hogy halandó sorsukat magára vette
 Mérték nélkül és korlátlanul.
 Mert mielőtt a mindig folytatódó s nem tökéletes
 És soha sem tökéletes lemásolása, a Jézus imitációja
 Elkezdődött volna,
 Melyről annyi szó esik,
 Előbb Krisztus másolta az embert mindenestül,
 Előbb volt Jézus Krisztus legtökéletesebb imitációja,
 Melyben a halálosan nyomorult, sinylődő embert mintázta
 meg.

Szirmai Józsefné fordítása.

KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYI ELLA:

OLASZORSZÁGI UTAM

Míg a kapunyitó a templom kulcsait szedi elő, a folyosó végén a magas lépcsőn feltűnik egy dominikánus sudár alakja. Járása könnyedén libben a gondtalanság édes felhőin, miközben sastekintetét galambszelídséggel szegzi ráink. Egy szempillantás alatt fekete gallérját kalapjával együtt a portás karjára dobja, kijelentve, hogy majd ő kísér bennünket, olyan utolérhetetlen előzékenységgel mutatva máris az utat, hogy csak azon lehetett volna gondolkozni, vajjon mi több benne: az udvarias kedvesség, vagy a fínom tartózkodás. Új vezetőnk villámgyors mozdulatokkal halad előttünk a templomon át a folyosókon és a kóruson keresztül. Bár különösebb műkincsek itt nincsenek, páratlan lelkesedéssel mutat meg mindent és ha valami megnyerte tetszésünket, arca úgy sugárzik az örömtől, mint egy gyermeké. Felhívja figyelmünket egy Szűz Mária-kép szépségére és kérésemre megmagyarázza, hogy Szent Domonkost miért ábrázolják mindenütt csilaggal a homlokán. Titokzatos bensőséggel mondja: „perché egli illumina il mondo,” mert ő megvilágosította a világot. Vezetőnk hallatlan közvetlensége mellett olyan fokú tiszteletet váltott ki belőlünk, hogy alig mertük a szokásos alamizsnával megkínálni. Megígérte, hogy imádkozni fog érettünk... szemében az isteni tudás felejthetetlen fénye csillant, mialatt bűvös és csaknem ironikus mosollyal mutatott karjával a kijárat felé. Mikor a nagy ajtó becsukódott mögöttünk és az utcán találtuk magunkat, úgy éreztük, mintha egy rövid időre tényleg a „beátok” országába nyertünk volna bepillantást.

San Lorenzonak, ennek a nagy épüle csoportnak legrégibb, a XI. században restaurált részét még maga Szent Ambrus szentelte fel. Bár azóta több firenzei család, de főleg a Mediciek vagyonokat költöttek bővítésére és szépítésére, főhomlokzata most is eredeti burkolatlan nyerskő, mely százados patinájával minden ornamentikánál ékeesszólóbb. Benn a félhomályban fehér alapon csodásan ragyognak a mennyezet aranyozettái; a mellékoltároknál és a padozat márványlapja alatt eltemetett neves olaszok emlékére szebbnél-szebb műalkotások vigyáznak. Különösen feltűnik *Settignano* édes figurákkal gazdag márványoltára, de még inkább a két nagy bronz szószék

színes márványtáblákkal Donatello műhelyéből, melyen a Passio jelenetei vonulnak végig valami vad zűlöttségben. Csodálatosan szép az u. n. „rég sekrestye”, melynek egész díszítését *Donatello* készítette színes stukkóból. Töle vannak a sekrestye remek bronzajtói is, melyek 5-5 négyszögletes mezőben két-két szent vitáját reliefben ábrázolják. Itt van Szent Lőrincnek, a fiatal vértanúnak csodálatosan szép színes agyagszobra. Donatellonak ezt a mesterművét üvegszekrény védi, melyen keresztül az ifjúság és idealizmus gyönyörű arckifejezése ragyog felénk. Az embert valósággal harag fogja el azok ellen a pogányok ellen, akik ezt az előkelő római ifjút tűzhalálra szánták, pedig a nagy mester művéből kicsendül valami abból a himnusból, melyet lelke hangosan énekelt, mi alatt testét roston sütötték. Az asztalnál egyszerű koporsóban pihen a templom alapítója, Giovanni Medici, feleségével. Fiuknak, Cosimo de Medicinek készült a nagy bronztömb a „Pater patriae” felirattal; két évvel halála után meghalt Donatello is, akit hatalmas pártfogójával egy sírba temettek. Az Olaszországban látott sok szép sírkő és márványemlék között mégis egyedül áll az az egyszerű monumentum, melyet Lorenzo il Magnifico emeltetett *Verocchio* által. Márványtalapzaton egy vörös porphyrt sarkophág áll oroszlánkarmokon. Egyetlen dísz az utolérhetetlen bronzmunka és a fedelén levő nemes akantusz-levél. A háttérben a fal előtt nagy ovális keretben pompás kötélszerűen font rács van. E gondolat, amilyen mély, olyan egyszerű: a rács mögött, hol véget ér az élet, változatlanul virraszt az örökkévalóság. Megilletődéssel lépjük át az „Új sekrestye” küszöbét mely úgy építézetileg, mint szobrászatilag *Michelangelo* főműve. Erre a remek alkotásra találóan írja a német útmutató: „Ein Wunderwerk der Kunst”. Az egésznek nagyszerűsége és fenséges nyugalma olyan impozáns, hogy csak bámulásra és hallgatásra készíti a belépőt. Az itt elhelyezett két Medici sírhoz viszonyítva az előbb látott csak kedves artisztikus emlék. Itt már a halál nagyságának gondolatával a géniusz rettenetessége ölelkezik; a klasszikus méreteken a komoly térségben *Michelangelo* az úr. Oh, aki így képzelte el az egyébként semmittevő és léha hercegek sírját, az a saját halhatatlanságán építkezett és verejtékes kalapácsütéseivel a századok babérját véste ki magának. Az ablakszerű mélyedésben, az urbinói herceget, Lorenzot szimbolizáló szobor ül: a híres „pensioroso”. Elgondolkodott tartásában a mester által szándékolt világitás

szerint sisakja teljesen beárnyékolja arcát; gondolkozik, tehát nem látni, mit gondol. Előtte hevernek a „Reggel”-t és „Esté”-t ábrázoló óriási allegorikus alakok. Oh, az estének melankólikus arckifejezése olyan mint azé, aki jól dolgozott! A másik síron a Nappal és az Éjjel szimbólumai fekszenek, a Nappal feje mint a felkelő nap emelkedik ki az izmos vállhegyek mögül, míg az Éjszaka női alakja csendesen szendereg. Ugyancsak itt van Michelangelónak egy befejezetlen Madonnája, melyen Szűz Mária alakja kissé vaskos, a gyermek Jézus azonban bámulatos elevenességgel fordul az anyja felé. Még egyszer körülnézünk a szobrászatnak eme nyugodt fehér-szürke szentélyében, hogy azután a Mediciek pazar mauzóleumkápolnájában szemünket csak külsőleg kapja meg a drágakövek keleti pompája. Azt mondják, ezt a pazar kápolnát, mely huszonkétmillió líra értéket képvisel, eredetileg a Szent Sír számára készítették, amelynek megszerzése még a Medici aranyoknak sem sikerült. A kápolna kápráztató pazarsága után kellemesen hat a *Biblioteca Laurenziana* lépcsőháza, mely a könyvtár faburkolatával együtt Michelangelo legtisztább, már-már barokkvonalú, klasszikus stílű alkotása. Itt is fenségesen párosul a nagyszerű az egyszerűvel. A Medici család eme felbecsülhetetlen könyvgyűjteményében, mely hosszú ideig a San Marco dominikánusok tulajdona volt, mindig akad egy pár kutató tudós, aki sokféle nagyítón keresztül böngészi az avult írásokat, kutyabőrkötésű foliánsokat. Egyik folyosószerű teremben, jobbra-balra üveggel fedett pulpitusokon sorakoznak egymás mellett a legnevezetesebb példányok; a Divina Commedia színes iniciálékkal és kézi festéssel ellátott első kiadványai. Itt van a latin irodalom legrégibb írott documentuma Aprioniano konzulnak 494-ből származó Vergiliusa, Justinianus Pandektái, szíriai és bizánci eredeti Evangéliumok csodás miniatűrökkel, a latin és görög egyház egyesítéséről szóló okirat Paleologus császár és IV. Jenő pápa aláírásával. Odébb Dante sajátkezű levele, Petrarca kézírása, a Sophokles és Aischylos tragédiáknak legrégibb és egyetlen kéziratai. Láttuk Mátyás király zsoltáros könyvét és egy a mechanikáról és architektúráról szóló művön, Leonardo da Vinci széljegyzeteit. A renaissance-korabeli aranyozott bőrkötésű imakönyvektől és Dante versektől nagyon nehezen válunk meg.

A szomszédos *Palazzo Medici Riccardi*-ban a Gozzoli féle falfestményt és Lippinek egy Madonnáját látni.

Híres a firenzei Bazilika és nevezetes kegyhely a *Santissima Annunziata*, melynek első kövét a szervitarend hét szent alapítójának egyike rakta le. Óriási renaissance-épület ez, melyet teljesen elborítanak a későbbi barokk díszítések, csak a bejáratul szolgáló oszlopos előcsarnok őrzi tiszta stílusát. Régente ide gyűjtötték össze azokat az ajándékokat, amelyeket a hálás hívők ezrei hoznak az Annunziata híres csodatevő Szűz Máriájának. Falait a legszebb *Sarto* freskók díszítik. E huszonhárom éves művésztől származnak a már elmosódott, de még ma is remek színezésű jelenetek Beniti Szent Fülöp életéből. Páratlan finom és graciózus Sartónak épségben megmaradt nevezetes műve a „Mária születése”, amelyen a látogatók közé felesége gyönyörű portraitját is odafestette. Itt találjuk az egyik bolthajtásban későbbi szép művét is a *Madonna del Sacco*-t, amelyen Szent József egy zsákra támaszkodik. Francia Bigonak is van itt egy falfestménye: „Mária esküvője”. A hevesvérű olasz művész afeletti dühében, hogy képét a barátok túl korán fedték le, kalapácsütéssel zúzta össze Madonnája fejét. Az ajtó felett a *Falconierik* címere látható. Benn a templomban balkéz felől van a nagy tiszteletben tartott Máriakép az *Annunziata* (Angyali üdvözet), melynek az a legendája, hogy amikor a 13. században, Bartolomeo Fiorentino a képet megfestette, nem tudta, hogyan ábrázolja a Szűzanya arcát hozzáméltó szépségben. Midőn egy alkalommal álomba merült, fölébredve a Madonna fejét készen találta; angyali kezek festették meg. Sűrű ezüst rács fedi e nagy oltárképet, melyet csak egy-két kivételes meghatározott ünnepen és rendkívüli országos szerencsétlenségek idején nyitnak meg. Pazar bronzkerítés veszi körül az oltárt, ezen függnek óriási mennyiségben a hatalmas ezüst ampolnák, uralkodók és hercegek ajándékai Flórenc városának. Egymaga Cosimo negyvenkét ilyen örökmécseszt adományozott. Egy oldalkápolnában mutatják meg Julia Falconierinek, a szervita harmadrend alapítónőjének üveglap alatti padra erősített arcképét. Gyönyörűen fest az előkelő olasz dáma az egyszerű szerzetesi ruhában. Néhány perc múlva már valóságban is ott fekszik előttünk fekete ruhában és fátyolban csontváz ereklýéje az oltár alatti üvegekoporsóban.

Az Annunziata kijáratától balkéz felől van az *Ospe-dale degli Innocenti*, amely karcsú korinthiai oszlopokkal és pólyásokat színesen ábrázoló népszerű Robbia medailonokkal az építészet egyik legszebb remeke.

A *Santa Trinitában*, hol a Guelfek és Gibelinek véres összeütközései játszódtak le, „Szent Ferenc életét” guirlandaio csodás jeleneteit szemlélhetjük, majd Federighi püspök remek sírját márványból és színes terracotából. A *Santi Apostoli* nevű kis templom antik zöld márvány oszlopai még a szomszédos termákból maradtak meg. Ugyancsak itt látható egy páratlan Robbia tabernákulum.

Hátra van még Firenze egyik legnagyobb temploma a *Santa Croce*, ez a fekete-fehér márványcsoda, ékeshangú harangjaival. Nevét egy Arus-párti ferences oratóriumtól kapta, hol egykoron pádovai Szent Antal ékesszólása bővölte el a város lakosságát. Anjou Szent Lajos toulousi püspököt is itt vették fel a minoriták rendjébe. Latin kereszt formájára épült óriási térség a Santa Croce belseje; gyönyörű síremlékei alatt Michelangelo, Galilei, Rossini, Alfieri, egy Bonaparte hercegnő és Machiavelli csontjai porladoznak. A templomba egy óriási farkaskutya jön be utánunk, futkározva a sírfeliratok felett, addig, míg egy páter ki nem kergeti azzal az idegen hölgygel együtt, aki kutyájától még a templomban sem tudott megválni. A ferences csuha meg a farkaskutya a gubbioi farkast hozza eszünkbe, annál is inkább, mert assisi Szent Ferenc életét éppen itt a Santa Croceban örökítik meg Giotto legszebb freskói. Különösen szép a „Szent Ferenc halála”. A megdicsőült Szentet valami leírhatatlan elégikus hangulatban, siránkozva veszik körül a testvérek. De még ennél is jobban tetszett Gaddi freskója „a Szent Kereszt feltalálása” (Szent Ilona császárné által). Tudjuk a történelemből, hogy Konstantin császár anyjának, Szent Ilonának milyen nagy érdemei vannak a szentföldi kutatások és a Szent Kereszt maradványainak megőrzése körül. Gaddi képe azt a jelenetet ábrázolja, amidőn a császárné jelenlétében Jeruzsálemben befejezést nyernek az ásatások. Az előtérben éppen kiemelik a Szent Keresztet. Ilona császárné összetett kezekkel a szeretet és fájdalmas meghatottság éterikusan szép kifejezésével üdvözlí a Szent Fát. Egész kísérete az udvari személyzettel együtt résztvevően csoportosul köréje; minden szem a kegyetes cselekedetre irányul, még a díszes szerszámú fehér lovak szemei is valami melankólikus megértést sugároznak. A fátolok, fejdíszek, hajfonatok édes primitívességgel vannak részletezve; a háttér apró sziklák, templomok, várak és grották képezik, szórványosan elhelyezett fácskák és állatok közt remetéik foglalatoskodnak.

Kolossváryné Darányi Ella.

JACQUES MARITAIN

A BELÜLVALÓ ÉLET

Averte oculos meos ne videant vanitatem

Fordítsd el szemeimet

Okvetlenül kerülnünk kell az örökös reflexió, a magunkhoz visszatérés szellemét, mert veszélyes hiba. Különösen a moderneknél gyakori, mert születésüknél fogva érzékük van az analízis és a pszichológiai érdekességek iránt. Ha állandóan magunkra és nem Istenre figyelünk, ha szívünket egyedül lelki állapotunk vizsgálatára szűkítjük és arra, hogy ellenőrizzük kis haladásunkat; ha abbahagyjuk az imát, hogy megtudjuk, jól imádkozunk-e és „elhagyjuk nyugalmunkat, hogy megnézzük, elég nyugalmas-e,”* és eléggé egyezik-e az aszkétikus szerzők leírásával, elveszítjük lelkiéletünk minden gyümölcsét. Nyugtalanság fog el ahelyett, hogy megtalálnánk a békét. Kitesszük magunkat számtalan illúziónak. Vizsgálunk kell az életünket, de csak az Isten szemével. Hogy sírjunk hibáinkon Színe előtt, és nem azért, hogy tetszelegjünk, hogy hiú biztonságba essünk, mintha miénk lenne egész létünk és mintha tökéletességünket is mi építenénk. Erre is mondhatjuk: *aki elveszti életét* — mert egészen Istenre bizza — *megtalálja azt*. Sziénai Szent Katalin szerint azt várják tőlünk, hogy: „dolgozzunk férfiasan, gyűlöljük magunkat önként és vágyjuk az Istent határtalan vággyal.”

Jól tesz a lelki könyvek, mikor megmutatják a célt, hogy keressük és a módot, hogyan tegyük, de kárunkra válik, ha kíváncsian azt keressük bennük, hogy a Lelki Várkastély melyik fokán, melyik kis lépcsőfordulónál tartunk. Istené az ítélet. Ha igaz is, hogy gyöngeségünknek nagy biztatás tudni, mit művelt bennünk az Úr kegyelme, de épp úgy igaz, hogy csak akkor használ ez az ismeret, ha nagy lemondással és teljesen érdektelenül fogadjuk.

„Nem tökéletes ima, mikor a szerzetes még észreveszi, hogy imádkozik.” — mondja Remete Szent Antal.

Szent Hildegard pedig: „Teljesen ismeretlen előttem mind a lelkem mind a testem. Semmire sem becsülöm magam. Az élő Istenhez fordulok és rábízok mindent,

* Szalézi Szent Ferenc: Isten szeretetéről, VI. 10.

hogy Ő, akinek nincs kezdete és nincsen vége, őrizzen meg mindig a rossztól.”

Szent Gertrud, mikor az Úr egyik kezében betegséget, másikkban egészséget kínál neki, nem választ, hanem közöttük egyenesen Jézus Szívébe lép.

„Mit érdekel engem Uram, ami velem történik. — írja Szent Teréz. — Számomra csak Te vagy és nincsen semmi másom.”

„Semmit Uram, csak Téged! — feleli Szent Tamás a jutalmat kínáló Krisztusnak.

Ez a megfélemezés önmagunkról, Istennek ez az egyedüli, tiszta vágya lényeges előfeltétele a szemlélődésnek.

In omnibus requiem quesivi et in hereditate Domini morabor;

Nyugalomra vágytam

Hogy megértsük, milyen elsőrendű szerepet kell játszania életünkben a szemlélődésnek, összefoglaljuk Szent Tamás véleményét a kontemplatív életről. Erről határozottan ír, bár első pillanatra úgy látszik, egyformán alkalmazható a filozófus szemlélődésére és a keresztény, misztikus kontemplációra. Tulajdonképpen ez utóbbira céloz. Mert feltűnő, milyen nagy gonddal siet az arisztoteleszi gondolatoktól az Evangélium és a szentek tanúságához.

„A kontemplatív élet — írja Szent Tamás — a tevékenység szünetelése és nyugalom.”* Majd: „a lélek szabadsága,”** ahol az ember „az isteni Szépség szemléletében izzik” és „Neki áldozza a lelkét,” alapelve és célja: szeretet. „Egyenesen és közvetlenül Isten szeretetére irányul”, „rendeltetése nem akárhogyan, hanem tökéletesen szeretni az Istent.” Valami módon ez már a Boldogság kezdete, „*quaedam Inchoatio beatitudinis, quae hic incipit, ut in futuro continetur.*”

Magában véve és mástól függetlenül a kontemplatív élet jobb, mint az aktív. „Ezt nyolc érvel bizonyítja a Filozófus. (Ethic. X, 7 et 8).

1. A szemlélődő élet legnemesebb tehetségünknek, értelmünknek felel meg, sajátos tárgyával a fogalommal. Az aktív életet azonban külsőségek kötik le. Ezért Ráchelt, aki a kontemplatív életet jelenti „*meqlátás*”-nak hívják.

* Sum. theol. II-II, 182, 1; 3.

** 182, 1, ad 2.

Az aktív életet a rossz-szemű Lia jelenti, mint Szent Ger-gely is mondja.

2. A szemlélődő élet állandóbb lehet, bár nem a leg-magasabb fokán. Ezért Mária is, aki szintén a kontemp-latív életet jelenti, szüntelenül ott ült az Úr lábainál.

3. A szemlélődő élet több gyönyörűséget rejt, mint az aktív. Ezért mondja Szent Ágoston: „Márta sürgött-for-gott, míg Mária lakomázott.”

4. A szemlélődő életben elég az ember önmagának. Kevésre van szüksége ehhez. Ezért találjuk Szent Lukács-nál: „Márta, Márta, sok gondod van és sokat vesződl.”

5. A kontemplatív életet önmagáért szeretik. Az aktív rendeltetése mindig valami más. Erről mondja a 26. zsolt.: *Unam petii a Domino hanc requiram, ut inhabitem in do-mo Domini omnibus diebus vitae meae, ut videam volup-tatem Domini.*

6. A szemlélődő élet valami szent szünet és nyuga-lom. (*in quadam vacatione et quiete*). Erről azt mondja a 45. zsolt. *vacate et dete, quoniam ego sum Deus.*

7. A kontemplatív élet valami isteni. Az aktív emberi. Ezért írja Szent Ágoston *De verbis Domini* című könyvé-ben: Kezdetben volt az Ige; ezt hallgatta Mária, de az Ige testté lón; íme ennek szolgált Márta.

8. A szemlélődő élet azé, ami bennünk igazán em-beri: az értelmünké. A tevékeny életből azonban állati részünk alacsonyabb képességei is kiveszik részüket. Ez-ért a Zsoltáros előbb azt mondja: *Homines et jumenta sal-vabis Domine*, aztán hozzáteszi, ami igazán emberi: „*in lumine tuo videbimus lumen.*” (Zsolt. 25).

A kilencedik okot már maga az Úr teszi hozzá, mikor így szól (Luk. X, 42): „*Mária választotta a jobbik részt, ami el nem vétetik tőle.*” Ezt így fejti ki Szent Ágoston *De verbis Domini* című könyvében: „Nem választottál rosszat, de a jobbikat ő választotta. Tudod, miért ez a jobbik? Mert el nem vétetik tőle. Tőled azonban majd egyszer elvétetik a teher, amit a szükség rád rakott; az igazság édes ize azonban örökkévaló. *Aeterna est dulcedo veritatis.* (II-II, 182, 1).

A szemlélődő élet szóval jobb, mint a tevékeny és ha kiárad apostolsággá, egyszerűen a legtökéletesebb élet-forma. (188, 5.) Kontemplálni az Istent, ez a keresztény élet csúcsa, és nem csak egyik eszköze az erkölcsi eré-nyeknek, vagy az aktív életnek. Ellenkezőleg, *cél*, amely-re eszköz és előkészület a többi mind.

„Az erkölcsi erények alkalmassá tesznek a szemlélődésre és ez a viszonyuk ahhoz.” (II-II, 180, 2).

„Az erkölcsi erények előkészítik a kontemplációt, mert megszerzik a békét és megtisztulást.” (180, 2, ad. 2. V. ö. 182, 1, ad. 2, 4).

Az okosság erényéről Szent Tamás mondja, hogy „szolgája a Bölcseségnek, mint az ajtónálló (portás) szolgája királyának.”*

Mi nem tudjuk nélkülözni az ajtónálló (portás) szolgálatait. Ha az erkölcsi erényeket nem gyakoroljuk, ha nem szakítunk gyökerében minden teremtménnyel, ha nincs bennünk az a nagyfokú finomság, amely a lélek békéjét és tisztaságát óvja, ha nem követjük a Szentléleknek indításait,** az imádságban és szemlélődésben igazán nem haladhatunk.

De maga a kontempláció is erős indítást ad az erényekhez, ha van bennünk jóakarát. Nélküle lassan haladunk és tökéletlenül. „A Szemlélődés nélkül senkisé tud az erényben igazán haladni. És másokat sem vihet előre bennük. Sohasem vetheti le teljesen tökéletlenségeit, gyöngeségeit. Mindig magához húzza a föld, nem emelkedik soha az emberi érzések fölé. Sohasem szolgálhatja Istent tökéletesen. De vele, egy hónap alatt többet teszünk magunkért és másokért, mint tíz év alatt nélküle.” (*Lallemant: Doctrine spirituelle*).

„Véleményem szerint — mondja Szent Teréz — többet nőhetünk az erényben (alázatosság), ha szemléljük Isten tökéletességeit, mintha szemünket állandóan lesütjük a porra, melyből vétettünk. Legjobb mód, hogy magunkat igazán megismerjük, megismerni az Istent. Nagysága kicsinységünkre mutat, tisztasága felfedi szennyünket, alázatossága jelzi, mily távol állunk még az alázatosságtól. Ennek két haszna van. Az egyik, hogy a nagy Isten mellett jobban látjuk, milyen semmi vagyunk, a másik, hogy értelmünk is, akaratunk is nemesebbé válik, alkalmasabb lesz a jóra.” (Belső Várkastély 1. lakás, II. fej.).

Izay Géza S. J. fordítása.

* „Non enim prudentia habet se intromittere de altissimis, quae considerat Sapientia: sed imperat de his, quae ordinantur Sapientiam; scilicet quomodo homines debeant ad sapientiam pervenire. Unde in hoc est prudentia, seu politica, ministra sapientiae; introduct enim ad eam, praeparans ei viam, sicut ostiarius ad regem.”

** „Etiam modicus tenuisque affectus quoqueis mortali creaturae adhaeret et verbum otiosum aut buccella cibi aliter quam oportuit sumpta, atque aliae huiusmodi minutiores offensae, et inordinationes, non permittunt ut Deus, qui est summa puritas, intime uniat animae, nisi prius expientur.” (Luis de Blois. INSTITUTIO SPIRITUALIS.)

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

SZALÉZI SZENT FERENC
NAPJÁN. (Január 29.) „*Aján-
lok nagy és rettenthetetlen bá-
torságot.*”

Szalézi Szent Ferenc az Anyaszentegyház édes Doktora írta e szavakat egyik levelében. Nagy író, aki ismerte a hatás titkát, szent püspök, aki mulandó életével az örökkévalóságba tudott mutatni. Tökéletes élet, tökéletes írás. A keresztény bölcseségben élt és a keresztény bölcseséget hirdette. Ezért oly meggyőző, ezért oly tökéletes! Egy stílusforradalmár, ki elvetett minden dekorációt, műveiben a kifejezés egyszerűségét tudatosan hangsúlyozta. A legtermészetesebben természetfölötti volt. Komoly és kedves szavait értették a kicsinyek, csodálták a bölcsek.

Szentséges Atyánk, XI. Pius, „*biztos tudással és hosszas megfontolás után*” a katolikus írók égi pártfogójául adta ezt a tökéletes írot a halála háromszázados évfordulóján kiadott Apostoli Körlevélben. *Ennél többet író el nem érhet a világon.*

A mai nap az ő napja. Róla emlékezem ma és minden nap, mert szavai érvényesek és gyönyörűek; róla emlékezem, mert szelíd és bátor volt, — Krisztus szeretetével félelem és fáradtság nélkül gyalogolt a hóban és bátran prédikált, mikor mindenki megfutamodott. Oktatott minket a szeretetre és oktatott a rettenthetetlen bátorságra. Mert

a szeretet nem bárgyú meghunyászkodás. Bátorság nélkül nem lehet szeretni e világot, nincs szeretet abban, ki meghátrál, mert a gyávaság, a képmutató hajlongás és lapulás még nem szelídség.

A bátor szeretet mestere világot járó Szent Pál, nemzeteket keresztelő Szent Pál. Emlékszem Paul Claudel balladájára Szent Pálról; szeretném itt újra leírni e művet, melyben a költő kétségek nélkül, érvényesen és illetékesen ír a türelmetlen téritőről, ki „tíz talentumot hozott”, s aki olyan mint „*az éles kard*”, mely testéből lelkét kihüvelykezte” és mint „a láng, amely elemeket varázsol a falánk alkémiában tüzezesebbre... mint a szeretet, mely nem tud egyebet, nincs álma és nyugalma: megy, hová a szél vezet, világ végétől másikig, mint tűz, akit a szél szakít s a tengerek fölött táncolva kóborol! Szerelmed tűz, amely halálíg elsodor, buzgalmad lángolóbb, mint a pokol!”

Nem tántorodunk e buzgalomtól, mely bárcsak lenne bennünk is lángolóbb, mint a pokol, hogy szembeszállni véle erősebbek és lángolóbbak legyünk. Ó, édes Szalézi Szent Ferenc, fölírtam a Te ajánlatodat műveim első lapjaira, elfogadtam a Te ajánlatodat kora ifjúságomban s kérlek nagyon, könyörögd ránk a Te szelídségedet és rettenthetetlen bátorságodat.

hb.

A LEGUTÓBBI HÁROM ÉVTIZED sokat dicsért irodalma, mely állítólag üde, tengerszagú áramlatokat sodort az áporodott magyar levegőbe, bizonyára tömördek irodalmi babonát is teremtett.

Ez a harminc esztendő a jó nyolcvanas évek igen unalmas szimbolizmusát és parnasszizmusát hozta ide, amikor lelőhelyén alig emlékeztek rá. Amikor ők Mallarménél, Gautiérnél, vagy akár Baudelairenél tartottak, már működött és hatott Caludel, Bergson, Gide, Pégu, Chesterton. De ők Anatole Francera és Renanra esküdtek. A tengerszagú levegő ötven esztendőt késett. De únom a sopánkodó mentegetőzést, e késedelem sok magyarázatát. Jobb lett volna idejében elérni a valóban modern spirituális lendületet, semmint utólag érvénytelen könyveket írni annak bizonyítására, hogy nekünk az európai szellemi fejlődésben szükség-szerűen kell ötven esztendőt késnünk. Késnünk és azután megállanunk, sőt visszafordulnunk. Mert a „tengerszagú levegő” irodalmi sárgaságban szenvedő, ittmaradt augurjai ma is csak hümmögnek és kisded virágos kertjüket ápolgatják, holott a kor szelleme, melyet megragadni nem tudtak, már régen diadalmaskodott. Ők még mindig a nyolcvanas éveknél tartanak, vagy — nehogy kénytelenek legyenek megérteni és elfogadni az igazságot — inkább visszafelé mentek, inkább letagadták tulajdon dédelgetett dekadenciájukat s lettek a népi őserő fiatal bajnokainak öreg epi-

gonjai. Nyilván azt hitték, hogy ez kevésbé megcségyenítő, mint elismerni kortársaik dicsőségét.

Nekik csak az volt nagy költő, aki meghalt. Porladó görögöket, halott franciákat szívesen fordítottak. Az eleven kortársak dicsőségén ma is igen bánkódnak. Jelentéktelen és hatástalan költőket, halottakat, akik kibuktak az európai mozgolódásból, elmúlt és lejárt irányok képviselőit nagygyá fuvoláztak, de elhallgatták az igazi Európát, újításuk avas és ósdi maradt. Működésük hasznos, de egyoldalú volt; a modern Európa lelkesége nem kedvezett a helyi viszonyoknak, *s nem volt elég bátorságuk vagy tehetségük szembeszállni a sajátos magyar kozmopolitizmussal, mely soha igazi kozmopolitizmus nem volt.* Ez a kozmopolitizmus a 910-es évek különleges magyar jelensége, melyet a máról-holnapra kialakult fővárosi kávéházi rajok képzeltek el tulajdon izlésük szerint, ezt oktrojálták szellemi életünkre mint modernséget, Európát, ennek kerestek szüntelen igazolást. Nem csoda hát, ha hibás képet mutatnak Európa újabb irodalmi törekvéseiről. Nagy írókat egyszerűen elhallgattak, esetleg hamis adatokat közöltek róluk, adomákat és pletykákat.

Az újabb, alaposabb, lelkiismeretesebb és okosabb nemzedék feladata tehát, hogy megtartsa irodalmunk kapcsolatát az örök Európával; gyarapodnunk kell a két ezredév múlhatatlan szellemi kincseiből; ki kell igazítanunk az

előttünk járó nemzedék torz tudósításait a századfordulóról, megelevenítenünk a valódi újdonságot, haladni a valódi irányba és soha le nem késni egyetlen gondolatot, egyetlen évet se, nemhogy ötvenet. Ez a VIGILIA nagy hivatása, e tudatos munka, mely megdönti a századforduló irodalmi babonáit, érvényes költőket mutat, kiket akkoriban említeni se lehetett, s összekapcsol minket kortársainkkal, a mai Európával, késedelem és féltékenység nélkül, pártatlanul és igazságosan. Hiszen a magyar irodalomban mink ismertettük behatóbban Chesterton, Calderon, Pégu, Claudel, Maritain, Bernanos, Mauriac, Auden költészetét és működését. *hb.*

SZÖVEGEK ÁRADASA. A mondatok kísértetiesen ismétlődnek, de az „Európai irodalom újabb körvonalai” sehogyse alakulnak ki e tömördek irodalomtörténetből. E haszontalan ismétléseket az irodalom indusztrializálódásának tulajdonítom; tömni kell a népet valami szellemi eledellel, valami európai lelkiismerettel, éleszteni kell az intellektuális sznobokat a mesterségesen gyártott kérdésekkel, hát csattognak a farkadok. Rettenetes, ezek az írók azért hazudnak, hogy igazuk legyen. Már a hazugságot sem tudják igazán és kitartóan szolgálni, már úgy hazudnak, hogy szinte az igazságra vete-mednek s az irodalmi becsületért olykor még a magánbecstelenségüket is hajlandók föláldozni. Kérdéseik, válszai, fakó jelszavaik megri-

asztanak. Riadtan látom, hogy a könyvek miként nyelnek el minket, írókat, hogy a cikkek és könyvek és irodalomtörténetek osztódás útján szaporodnak és könyvek szülik a könyveket, nem írók. Ünneplés irodalmárok immár egy könyvből kettőt írnak, bibliográfiával és utalásokkal, melyekből még ünneplésesebbek újabb könyveket gyártanak, újabb utalásokkal és forrásokkal, — a hálózat s a bonyodalom hova-tova beteljesül, lassanként mozogni se tudunk, az irodalmi nagyképűség nemzetközi szervezetei ontják az az üres könyveket, 600 oldalon, vászonkötésben. Most olvastam két nap és két éjjel egy ilyen könyvet s nem találtam benne egyetlen ötletet, egyetlen fordulatot se, csupa betű volt az egész.

Ezért rettegek az oknyomozó irodalomtörténetiróktól, ezért vetem el e lunatikus okosokat, s a könyvek között hitvallókat és műveket keresek. Belenyugodtam abba, hogy a bolondok csak bolondok, de kétségbeejtett, hogy az okosok is bolondok. Rendszereikben mindig rendszertelenséget találtam, kérdéseikben feleletet s aggodalmaikban sötét önbizalmat. S e kicsiny szerzők minden igyekezete csak annyi, hogy a nagy halottak koporsóján valahogy belovagoljanak az örökkévalóságba.

VIHAR EGY KATOLIKUS REGÉNY KÖRÜL. *Paule Regnier* „L'Abbaye d'Évolayne” című regényét „Az elvesztett drachma” címmel adta ki a *Pázmány Irodalmi Társaság*. A könyvről hosszas és beható

tanulmányt közöl az „Egyházi Lapok” szerkesztője és annak az aggályának adott kifejezést, hogy ez a könyv lelkipásztori szempontból aggályos, sőt veszedelmes lehet. P. Bangha, aki a regényt a „Vigilia Könyvek” sorozatában kiadta, lapjában, a *Magyar Kultúrában* válaszol az Egyházi Lapok cikkére és a következőket írja:

„Mégkérdeztük a lap érdekes szerkesztőjét, hogyan értette ezt a kifejezést, mire azt a választ kaptuk, hogy félni kell, hogyha apácák olvassák ezt a regényt, meg találnak ütközni rajta.”

„Mi ezt a kritériumot még sem tartjuk elfogadhatónak ott, ahol komoly igényű katolikus irodalomról van szó. A katolikus regényirodalom nem igazodhatik egyszerűen az úgynevezett scandalum pusillorum — a fiatalkorúak esetleges megütközése — után. Apácák általánosságban véve nemigen szoktak regényeket olvasni, hacsak tanítói és nevelői, esetleg irodalmi hivatásuk nem kényszeríti őket erre. Akiket azonban kényszerít, azoknál fel kell tételeznünk annyi irodalmi ítéletet, hogy nem ütköznek meg azon, amin más, komoly gondolkozású katolikus emberek nem ütköznek meg. Nem szabad a katolikus kultúrszínvonalat mesterségesen lenyomni sem azal, hogy az apácákat ilyen színvonalra nyomjuk le, sem azzal, hogy az irodalmat azokhoz a mértékekhez szabjuk, amelyeket egy ilyen mesterségesen lenyomott színvonalhoz igazodnak.

Az említett regény „veszé-

lyessége” csak az, hogy — gondolkozásra kényszerít olyan problémák terén is, amelyekben könnyű megtévedni. *De vajjon ez a szempont örökös szellemi kiskorúságra kényszerítse-e akár a katolikus regényírást, akár a katolikus regényolvasókat? A problémákat nem azzal intézzük el, hogy örökké hallgattunk róluk, hanem ha a megoldásokat megkeressük s közönségünket is rászoktatjuk a helyes megoldások megkeresésére.* Amikor az ellenséges irodalom s az elkereszténytelenedett élet maga ezrével szórja elénk a legmeggrázóbb lelki drámákat s az ellenvetések és nehézségek tömegét, nem jó módszer az egyszerű elzárkózás és a problémák elől való kitérés módszere.”

Örömmel szögezzük le a *Magyar Kultúra* eme sorait az újonnan sarjadzó katolikus szépirodalom nevében, anélkül, hogy a Paule Regnier könyve fölött kitört vitában bármelyik fél álláspontját is a magunkévá kívánnók tenni. Valóban örvendetes, hogy P. Bangha lapjában elhangzott végre ez a kijelentés, amely elismeri, hogy nemcsak zárdanövendékeknek készül a komoly katolikus irodalom, s hogy abban, ha egyébként tisztességes módszerrel dolgozik, igenis helyet kaphatnak a legkomolyabb életproblémák is, amelyeket kaotikus korunk felvet és végre nem kell attól rettegniük a katolikus íróknak, hogy művüket éppen a legismertebb katolikus kritikai fórumokról támadják meg. P. Bangha, íme, európai és korszerű módon

állott ki a katolikus regényirodalom szellemi szabadsága mellett, amit hálásan köszön meg neki minden katolikus író.

Nagy Tamás.

KÉT „FALUSI” KÖLTŐ. Az ősszel egy versgyűjteményt szerkesztettem. Fordítás közben bőven olvastam Sergej Jessenint s egy verssora különösen megrendített. *„En vagyok az utolsó falusi költő,”* — írta egyik híres versében ez az orosz költő, aki harminc éves korában, mindenkitől megcsalatra és elhagyatra, megölte magát egy szentpétervári hotelben; egy forradalmár, akit megszaggatott a rombolás és iszonyatában lerombolta életét. Juhász Gyula halálát idézi föl e költő; két verssor csendül itt össze, két lélek, két öngyilkos varázsló, két keserűség az orosz puszták nyírfaerdeiből és a tiszaparti fűzesekből. *„Telik, múltik az emberöltő. És én maradok a falusi költő,”* — írta Juhász Gyula is, előbb, mint Jessenin. Szegény „búsuló Juhász” a magyar népe s e földé volt; a fáké, „akiktől jöttem én,” s a földé, „mely altat feketén.” A népe volt, falusi költő volt, elmondta egy nép szomorúságát, a táj, a föld, a víz szomorúságát zengette varázslatos verseiben. Remegő újjai megérintették a tiszai fűzeseken Magyarország lelkét. A néma föld, az elsúlyedt, hallgató világ szólalt az ő hangjában, mely úgy remgett, „mint nyárfák estelen, Ha rajtuk ring az alkonyi harangszó, S rájuk ragyog a csilagszerelm.”

Más költők, ügyes metrikusok és makacs filozofterek talán csinosabban tudtak csöngeni, talán okosabbak voltak s eklektikusabbak; a világirodalom remekeit únottan kevergették nyúlékony verseikben, körülöttük a szótárak a-vas illata szállong. Szótáraikkal, angol balladáikkal és keserédesen ápolgatott idegbajukkal józanul és professzorosan mind magasabbra kúsztak egy jól szervezett krajcáros szervilizmus szánalmas hágsóján. Ezek sohase jutottak Juhász Gyula nyomába, noha gyakran kísérleteznek süket asszonáncaikkal, öreg napjaikra „fiatalosan” megnyomorított ritmusaikkal behatolni a fájdalom birodalmába. De műveikben mű-fájdalom „dúl,” ezek nem is láttak fát, mű-szemük van. A fákról tűrhetetlen svájci botanikákból értesültek. Nem kárhoztatnám őket oly nagyon, ha megmaradtak volna a nekik rendelt stallumban: a harmadrendű eklektikus költők hegedűtokjában. De tehetetlenségük megvadította őket, s kiugrottak a tokból, ahová használat után befeküdtek, mint a hegedűk, kiugrottak és hetykén makogják a klapanciákat, mert ők nagy metrikusok, hát ámuljon a világ, hogy mily fiatalosak és divatosak! Ezt nem szeretem; ellenszenvensek, mint a színházi öltözők vénember-vendége, ki szőke parókát és piké-mellényt hord. Inkább maradtak volna a németnyelvű görög kézikönyvek árnyékában.

A mesterek, a nagyok elfogynak. De nincs kétségem a halál tisztító kritikájában.

Majd ha fölbomlik a magyar irodalom gyászos szervilizmusa, akkor fog élni Juhász Gyula szétszóró és elnyomott műve is, túl a népieseken, a metrikusokon s a népieskedő metrikusokon. Juhász Gyula nem szedte szavait illendő metrumokba, ő volt a zengő fájdalom. Sokan utánózták volna, de ezek a szavak csak a varázsló költő énekében borongtak titokzatosan. Az ő műve érvényes volt. Hiteles volt az ő szava, mert fájdalom is hiteles volt. Mondták róla, hogy elméje elborult. Nagy könnyelműség lenne, túlságosan kényelmes lenne e csodálatos költő talányát ily közönségesen és együgyűen redukálni. Én is Kodolányi Jánossal tartok, aki egy kitűnő emlékcikkében szembefordul a sommásan ítélkezőkkel. Nem lehetett e tiszta költőnek ez elaljasodott világban helye. És Kodolányi véleményét — mely az élet és irodalom igazi átéléséből ered — megerősíthetem dicső mesteremnek. G. K. Chestertonnak kérdésével: ki az örült? Örült az, aki mindenét elvesztette csak az eszét nem. Egy örült nemzedék fájdalma volt, a miénk volt, egy örült korszak költője, ki mindent egyszerre látott és bánkodott e világon, mely nem az ő világa volt. *hb.*

JEGYZET SZENT DOMONKOS BALLADÁJÁHOZ.

Szent Domonkos, az Anyaszentegyház öre, a gyalogos térítő, aki a szegénység és alázat győzhetetlen fegyverével meghódította a városokat és kiűzte a lelkekből a tévelygés iszonyát, valahányszor egy vá-

rost, vagy községet meglátott, sírva fakadt az ott lakók nyomorúságán és bűnein. Megsíratta a városokat, amint apostoli útjában feltűnedezték a tornyok és tetők, s a templomba térve oly hévvel, oly lelke-szakadtából kiáltott az Úrhoz, hogy szava a falakon túl, messzire elhallatszott: „*Uram, könyörülj a népen! Mi lesz a bűnösökkel?*” Óh, bár meghallanók kiáltását a századok falain keresztül, bárcsak példát mutatna e világnak az új eretnekségek, az új pogányságok dühöngésében, bárcsak mesterünk lenne a fénynek és árnyak, a nyomornak és gögnek új, de másult és súlyosult viadalában!

Az albigens eretnekek is az akkori pompát gyakran használták kétszínű és veszedelmes fegyverként az igaz Egyház ellen s a szegény megtévesztett nép között, mely egyfelől csak a nyomort látta, másfelől csak a pompát, szinte ragályosan terjedtek tévannaik. Amikor egyszer nagy hitvita volt kitűzve e veszedelmes agitátorok s a katolikus hittérítők között, a megyéspüspök díszkísérettel akart azon megjelenni, Domonkos azonban, Isten sugallatára, ellenezte ezt. „*Nem így, szent atyám,* — mondotta — a tévelygőket inkább alázatossággal és jámborsággal, mint külső pompával kell meggyőzni. *Vértezzük fel tehát magunkat imádsággal és menjünk alázattal és mezítaláb a Góliát ellen.*”

Menjünk mi is a szegénység jeleivel a szegények elé, legyünk szegények a szegények között, különben a nyo-

morúltak nem nekünk fognak hinni, hanem a tévitanítóknak, az új Góliátnak hatalmába esnek. Erre int Szent Domonkos, a térítők mestere, erre int e gonosz világban, amikor új Góliátok dúlnak: „*A tévelygőket nem a tekintélynek filogtatásával, hanem inkább alázatossággal és jó példával lehet megnyerni.*”

Szent Domonkos egyszer Párisba küldte téríteni egy rendtársát. Útravalónak tizenkét rézpénzt adott neki. Az ifjú doktor keveselte a hosszú útra ez aprópénzt. Domonkos ekkor *sírva fakadt* fiatal rendtársa kishitűségén. Sírva ölelte meg és bízta őt, hogy csak menjen, mert a Szent-Lélek fogja vezérelni. El is ment az ifjú doktor, tizenkét garassal, és munkája sikerült.

Amikor Szent Domonkos csontjait méltó sírboltba áthelyezték, csodálatos *illat* szállott a csontokból. Koponyáját, melyből ugyancsak áradott ez édes illat, a szerzetesek sorba megcsókolták.

Verfeil (zöld lomb) francia város megátalkodott lakói nem hajlottak semmi jó szóra. Még Szent Bernátot is elűzték, hallani se akarták. A nagy Szent rettentő szavakkal sujtotta a várost: *Viride folium, desiccet te Deus!*

Nehogy érvényes legyen ránk ez a kemény szó, hanem hajtson ki a zöld lomb rajtak, ti városok, hajtson a zöld lomb: a szeretet és alázat; s a kereszténység minden virágai borítsák be a nyomorúltak penészes fekhelyét!

hb.

S Z I N H Á Z

KALLAY MIKLÓS: GODIVA. *Játék a lélek értékéről, három felvonásban, hat képben, közjátékokkal.* (Nemzeti Színház.)

„Mit tudunk mi, emberek, egymásról?” — kiált föl Godiva, angyali Godiva, mit tudunk mi a földi kárhozatról, a lélek éjéről, a magános lélek iszonyatáról. Mit tudjuk, mennyit szenved, retteg és vergődik ez a bűnös: *Leofric*, ez a kegyetlen zsarnok, vérszomjas gyilkos, aki bűnből bűnbe menekül. Gonoszságát gonoszsággal gyógyítaná, tom-bol és öldököl, hogy elaltassa bűntudatát. Ez a merev go-

noszság, ez a kemény szív, mely küzködik a kárhoyattal, rémületet áraszt köröskörül, mert ő maga csupa rettegés, legbelül. Erőszakos, mert gyöngye s nincs benne igazi erő, oktalan gonoszságának ez az oka. Gonoszságát próbálgatja szolgálain, hitvesén, galambokon, állatokon, vándorokon, csakhogy bizonyítsa magának a gonoszság erejét, csakhogy bizonyítsa a bűn diadalát. Az erőszak örült mámorában akarja megmenteni magát.

Ezt az embert, a bűnös embert, csodálandó költészettel írta meg Kallay Miklós. Nem

egy ember az ő hőse, aki vétkezik, aki megbotlik, nem, Leofric maga a Bűnös, aki rendszert alkot a bűnből, bűnnel övezi magát. A dráma a lovagkorban történik, de szereplői útitársaink, ismerőseink. Kállay műve *igaz és érvényes*, mert örök dolgokat közöl velünk. Évszázadok, nemzetek, fajok látszólagos különbsége nem változtat az ő műve érvényén és szüntelen időszerűségén, mert a lélek bensejét tárja föl — igazi költő! — a puszta vázat mutatja, minden időn és koron túl. A nagy művek sohase fakulnak meg. Láttunk „színpadi sikereket”, melyek esztendőket sem bírtak el, mert pillanatnyi hatásokon, káprázaton, iparszerű ügyességen épültek. Kállay műve méltán tart a maradandóságra igényt, mert ez nem „ötlet”, nem „fordulat”, nem „színpadi sziporka”, hanem tökéletes költészet: az igazságnak, az *érvényességnek és szépségnek* megrendítő egysége.

És Godiva — fehér galamb! — Godiva, keresztény hitves, igazi erősség! Látszólag törékeny és gyöngé, de csak benne van igazi erő, mert a Szent-Lélek hevíti. Ez a kereszténység paradoxonja: a gyöngé meghódítja Istennek az erőt, — helyesebben: az igazi erő legyőzi az erőszakot. Godiva megmenti Leofricot, meghódítja az üdvösségnek, mert hűsége és tisztasága, lángoló hite és bizakodása hírt ad az isteni Megváltó irgalmáról. Nem Godiva váltja meg Leofricot, ezt hangsúlyozza a költő — „amióta Isten Fiának vére hullt a kereszten, ember em-

bert nem válthat meg” — de Godiva a Megváltó eszköze. Soha megrendítőbb jelenet, mint Leofric megtérése. A keresztény költészet meredek csúcsára jutott a szerző e művével. Bámulandó szavak, bámulandó alakok, a szépségnek és igazságnak, a tartalomnak és formának hibátlan összecsengése ez a „jámbor játék.” Irodalmunk, s főként hírlapirodalmunk egy csekély rétege még éretlen a kereszténységben s nem érti a keresztény költő remek rendszerezését és remek szabadságát. Nem érti, hogy ebben a műben semmi sem céltalan. Itt minden a helyén van, bont-hatalanul, mint a kereszténységben. Ítéseink a kommersz-színművek szecskáján rágódnak, szavakat se találnak Kállay fenséges és megrázó alkotására. Egy bíráló (valamelyik *keresztény* hírlapban) dícséri a művet s azt írja, hogy „Isten örök küzdelmét mutatja be a Sátánnal.” Ez a kritikus nem tudja, hogy a Mindenható Isten *nem küzd* a Sátánnal. Az ég Hercegeének nem kell küzdenie a Világ Hercegeével. Némi értetlenséget láttam a színészek játékában is. Budapesti színészeink nagyon megszokták a budapesti színjátszás modorát. Alig értették meg a drámát, s mint-hogy nem értették, nem is hitték. Több hevület (nem szavalás), pontosabb szöveg-tisztelet, mélyebb és igazabb áhítat kellene a költői művekhez.

Mindez nem vonatkozik Kiss Ferenc-re, aki életének egyik legragyogóbb szerepét játszotta meg Leofric alakjá-

ban. *Szörényi Éva* (Godiva) kétségtelenül buzgó volt, a bonyolult, nehéz szöveget jól elmondta.

A Nemzeti Színház újabb nagy sikere Kállay Miklós műve. *Németh Antal* igazgató rendezte a darabot, a siker nagy része övé is. Megint bebizonyította, mint a *Roninok kincsé*-ben is, hogy a magasabbrendű, igazi dráma színpadi megszervezését, hatásos és hűséges megjelenítését valóban kitűnően érti.

Horváth Béla.

DENIS AMIEL legújabb színdarabját Párist megelőzve ősbemutatóként prezentálta a Magyar Színház és most érkezett a híre, hogy a Nemzeti Színházban is lesz egy ősbemutató, még pedig *Pagnol* „Caesar” című darabja, amely a Marius és Fanny című színdarab-trilógiának harmadik része, kerül majd színre legelőször Európában, az ország első színpadán. Rendkívül öröndetesnek találjuk, hogy az újabb időben a franciák is kezdik észrevenni, hogy a magyar nép kultúrájában, szellemében és irodalmi igényeiben mennyire rokona a franciának és hogy újabban *Arany*, *Petőfi*, *Madách* és a többi klasszikusaink is fordítóra találnak Franciaországban. Magyarországnak nem kell sokat behoznia, hisz a francia szellem kimagasló írói Rablaistól Proustig mind magyar nyelven is hozzáférhetők.

Amiel „Élettársak” című színdarabja a nivós irodalmi eszközökkel dolgozó író egyik legfinomabb alkotása. Csak

éppen témaválasztásban idegen kissé tőlünk az a szellemi légkör, amelyben figurái élnek. A francia életet sem jellemzik ezek a figurák oly telivéren, mint *Mauriac*, *Green*, vagy a többi, *Amiel*hez hasonló nivójú író alakjai. Ezek a színpadi alakok túl elvontak, nemzetekfelettiek és így nem arról ismerjük meg őket, hogy franciák, amiről beszélnek, hanem a párbeszédből, amit folytatnak és a tipikusan francia dialogizálásról, amelyre az egész darab felépül. A szinte „sziget”-ként élő párisi nagyvárosi légkör elvont alakjai és szerelmi problémái elevenednek meg *Amiel* darabjában, aki zseniális írói bravúrral épít jóformán cselekménytelenül érdekes színdarabot. Az „Élettársak” tizenkét éve élnek együtt. Az öregedő, jószívű és mindent elnéző férfi egy nálánál sokkal fiatalabb, ragyogó asszonyt vett feleségül, akiről első pillanatban tudta, hogy nem tarthatja meg magának.

Az asszony, aki ezt a szinte irreálisan belátó és engedékeny férjet mint kedves, ártalmatlan házibútort „szereti” is, de gigolo-típusú fiatalemberek társaságában keres állandóan szórakozást és az a gondja, hogy a férje meg ne tudja ballépéseit és ne törjenek össze illúziói. Egy mindegyiknél kirívóbb esettel kapcsolatban azonban kiderül, hogy a férj nemcsak erről, hanem a többi esetekről is pontos tudomással bír és abban a reményben viselte el szótlanul felesége hűtlenségét, hogy egyszer az megértve, mégis vissza fog menni hozzá, mint

az egyedülihez. Ez a színpadi tabló, az egész problémakör kissé századeleji ízzel bír és ma már nem köti le annyira a nézőket, mint húsz-harminc évvel ezelőtt, mert a dolog problémásteremtése is nagyban elhalványodott. Bármily költői finomsággal is írja meg azonban *Amiel* ezt a szerelmi sokszöveget, nehéz szimpátiával kísérni a történeteket. *Amiel* csak sejteti a darab végén, hogy a szárnyacskaít sokszor megégetett asszony most már tanult ballépéseinek következményeiből és ezután — hűséges lesz. Az író mindenestre láthatóan bízik ebben a megtérésben. Bármily bavúrosan is csinálja meg azonban az asszony bűnbánatának jeleneteit, oly sokszor és oly sokféleképpen hazudott már előttünk színpadi élete folyamán, hogy végső szavainak őszinteségében is igen nehéz hinni. Más lapra tartozik *Amiel* legnemesebb írói erénye, a boszorkányosan ügyes dialogizálás, a szavak mögött meghúzódó rejtett értelem és az a szuverénül finom írásművészet, amely rendkívül finom csomagolásba burkolva prezentálja a kevésbé finom témákat is.

Budapesten a darabnak szép sikere volt, amely *Amiel* írásművészete mellett a kitűnő előadásnak is köszönhető. Különösen *Törzs Jenő* marad emlékezetes. A szinte hihetetlenül lágy és elvontan jó szenvedély nélküli férj szerepét megrendítő egyszerűséggel hozta elénk. Éppen eszköztelenségében vált grandiózussá és jóformán eseménytelen szerepében a legsűrítettebb drámai atmoszférát hozta a szín-

padra. Partnerei *Makai Margit*, *Földényi* és *Sennyei Vera* szintén kifogástalanul jók voltak.

ANDRÉ BIRABEAU extrém témát választott magának *Déligyümölcs* című darabjában is, mint tavaly „Az eltévedt báránycák”-nál. A kitűnő szerző méltán képviseli ma Európaszerte a nagy francia vígjátékirók tradícióját. A korral vállvetve halad és franciás merészséggel, könnyedséggel, mondhatni felelőtlen-séggel, bohózatos vígjátékba önti korunk legsajgóbb problémáját, a faji kérdést is. Ha ezt a témát német vagy angol író hozta volna a színpadra, súlyos dráma, tragédia, vagy legalább is néhány ember lelki összeomlása következett volna belőle. *Birabeau* azonban varázslatos könnyűséggel úgy játszik a témával, hogy senki sem sebesül meg súlyosan és mégis napfényre kerül az emberi érzéseknek, a szeretetnek, a megértésnek sok igazán mély momentuma is.

Egy francia mérnök, aki három évig Kongóban dolgozott, kis fekete gyermeket hozott onnan haza, mikor pedig a trópusokon szerzett váltólázában a dilettáns vidéki orvos már az életét is feladja, felesége, aki időközben tudomást szerzett arról, hogy a royni fiúnevelő intézetben férje egy gyermeket neveltet, az apa haláloságyához elhozatja az idegen gyermeket is, hisz az nem tehet apja hibájáról és joga van ahhoz, hogy még egyszer megőlelhesse az apját. A mérnöknek három fe-

hér gyermeke van és most megjelenik a negyedik is, a legnagyobb rémületet okozva, mert fekete. Másnapra a mérnök jobban lesz, már tudják, hogy csak a súlyos váltóláz egyik kríziséen esett keresztül és a fekete gyermeket azonnal vissza akarják szállítani az intézetbe. A kisvárosi pletyka azonban már megindult, a ház fehér gyermekei pedig szeretetükbe fogadták a kis idegent, akiről eleinte azt hiszik, hogy csak groomnak akarták szerződteni a gyárukba. *Birabeau* logikus vígjátékíró technikával azonban a gyermekeknek is tudomására hozza, hogy a kis fekete gyerek a testvérük. A három gyerek lelkén vadul és gátlás nélkül végigviharzik az egész faji kérdés, minden kegyetlen ösztönével és sajgó szomorúságával. Szeretik a kis fekete gyermeket és mégis másnak tartják, mint önmagukat. Örülnek neki, hogy nem bűdös, de mégis szégyenlenék, hogy a testvérük. Az apa és tizenhat éves fehér fia között komoly összeütközésre kerül a sor, amelyben végül is a fiú megbocsát az apának és megígéri neki, hogy két kisebb testvére előtt meg fogja cáfolni az ellesett hírt, amely szerint a kis fekete gyermek az ő féltestvérük.

Birabeau végül is bohózáti emberségességgel oldja meg a problémát, amikor a gyerekek agglegény nagybátyjának nyakába varrják a kis idegen árva. A gyerek tehát rokon és még ha nem is testvérük, de legalább emberségesen egy családban fog élni ezután a többi gyermekkel, hisz éppen

úgy, mint az embereknek a nagyvilágban, itt ebben a családban is „egy apától” származnak a gyermekek. Vetelkedő nagymamák, pletykászájú kisváros és a népes fehér család különböző tagjainak beállítása mind kitűnő alkalmat ad arra, hogy *Birabeau* emberséges témáját vidámabbnál vidámabb helyzetek nevetés-hullámában fűrössze meg. A téma helyenként való mosdatlansága ellenére is igazi gall humorral és finomsággal pereg le előttünk ez a különös eset, amely bohózatos jelenetei ellenére egyike az utóbbi évek legjobb vígjátékának. A darabnak minden szereplője egyformán jó, de külön ki kell emelnünk *Peéry Piri* zsarnoki nagymama alakítását, amely sokáig emlékezetes lesz. Valóságos színészi bravúrt visz véghez ez a kitűnő fiatal drámai színész. Hetven éves öregasszonyt kell játszania és jóformán maszk nélkül, egyedül a belső színészi meggyőző erő hatalmával hiteti el azt, hogy házsártos öregasszony. Minden mozdulata és minden szava lenyűgözi a közönséget és bár mélységesen antipatikus alakot játszik, végül mégis az ő alakja kísér el bennünket legkedvesebb emlékként a nagysikerű előadásról. Fiatal színésznőtől kettőzötten nagy önfeláldozás egy ilyen szerep eljátszása, mégis hálásak vagyunk érte, mert igazi, nagy színészi karakter-ábrázolásban volt részünk.

MELLER RÓZSI, aki emlékezetes sikert aratott *Irja hadnagy* orosz novella-témájának

játékos dramatizálásával, *Bulla Elma* kiváló alakítása folytán pedig nem mindenben logikus felépítettségű, de nagy színészi alakításra alkalmas *Vallomás* című darabjával is meghódította a közönséget, most megint a *Vallomáshoz* hasonló darabban lépett a közönség elé. Hősnője, *dr. Barabás Irén* kiváló fiatal orvosnő, aki súlyos elfoglaltsága mellett nem ér rá a saját életével foglalkozni. Így történik meg aztán, hogy a vele együtt dolgozó magántanár léha társaságbeli asszonyt vesz el helyette feleségül, a lelki egyensúlyából kibillent Barabás Irén pedig valami züllött alvilági figura, egy zsaroló ál-hírlapíró hálójába kerül. A kétesmultú gigoló kitarthatja magát vele, majd még orvosi presztízst is tönkreteszi, mert ellopja a szanatóriumi látleteket és azzal akarja megzsarolni az orvosnő betegeit. Csak a magántanár menti meg végül a kétségbeesett orvosnőt, aki hatványozott naivsággal csak a botrány kitörésekor ébred rá, hogy a züllött fiatalembernek nem ő maga, hanem csak a pénze kellett. *Meller Rózsi* ezt a nem éppen jóillatú témát habozva, egyenetlenül, félmegoldásokkal írta meg. A darab nézőközönségének állandóan az volt az érzése, hogy a színpadon valami kínos magánügyet boncolgatnak, amelynek igazi lényegét diszkrétan eltakarják. Így aztán a találgatásokra utalt nézők nem találtak kontaktust az idegklinikai körülethez hasonló színpadi történéssel. Emberileg igen ke-

vés közünk van ehhez a történethez, így tehát nincs színpadi hatás sem. Pedig *Meller Rózsi* most is tehetséges színpadi szerkesztőnek bizonyult és általában irodalmi eszközökkel dolgozik. Amit írt, az mégis hamisan és kevésbé meggyőzően hat a színpadi akusztikában.

Az elindulási hiba végigvonul alakjainak jellemrajzán, a kellően meg nem motivált drámai indítékokon, sőt még a dialógusokon is, és habár a darab vége felé kapunk néhány erős feszültségű jelenetet, igazi dráma mégsem kerekedik a sok kitörésből, szenvedésből és bűntügyi viszonytagságból sem.

Az előadás legjobban és legegyszerűsebb megmintázott figuráját *Beregi Oszkár* nyújtja, aki áthidalja szerepe logikai ellentmondásait és hűből-vérből való orvostanárt állít eléink annak ellenére, hogy az ő színpadi alakját is lazán írta meg a szerzőnő. *Tarnóczy Anna*, ez a fiatal szimpatikus színésznő azonban nem tudott szerepe logikai megépítettségén felülkerekedni. Az első felvonásban, mint dolgozó nő, még csak megállotta a helyét, később azonban oktalan kitörések végleteibe esett és így nem tudta elhiteni Barabás Irén alakját. Ebben azonban szerepe is közrejátszott, mert éppen a női főszerepet írta meg a legillogikusabban *Meller Rózsi*. Érdekes színpadi figurát nyújtott *Nagy György*, a zsaroló éjszakai figura alakjában.

Posszonyi László.

KÖNYVEK

HEVESI SÁNDOR: SZÍNHÁZ. Singer és Wolfner kiadása. Elsősorban a közönség nevelésére szánta *Hevesi Sándor* „Színház” című új művét, amely magát megkíváncsioltan élvezetes is és valóban kitűnő propaganda az igazi színháznak. A közönség nevelésére pedig annál inkább szükség van, mert a film nem azért veszélyes a színházra, mintha az igazi tömegeit elvonhatná, hanem inkább, mert elrontja a színházi közönség ízlését, hozzászoktatja a külsőségek bámulatához és arra, hogy lényeg híján megelégedjen a lényegtelenekkel. A dráma kifejezési formája nem véletlenül, vagy egyes nagy drámaírók egyéni ízlése nyomán alakult azzá, ami. Mint ahogyan vannak kristályosodási rendszerek, amelyekben a világegyetem felépítésének titka húzódik meg, éppolyan ősi, belső kristályosodási rendszer alakult ki az igazi dráma. És az igazi megrontatlan közönség önkéntelenül, belső ösztöntől hajtva reagál, mikor valóban drámai kristályosodású művel találkozik. Ezért tudja Shakespeare a minden történelmi műveltség nélküli karzati közönséget minden időkben megfogni időben és térben oly távolálló témáival is, mint amilyen Hamlet vagy az Othello. Ideig-óráig azonban pótszerekekkel, áldramákkal, gazdagon kiállított képsorozatokkal is lehet közönséget fogni. Azonban ez az a

közönség, amelytől az igazi színházi ember irtózik.

Hevesi Sándor előtt az a cél lebegett kézikönyve megírásánál, hogy az igazi színháznak neveljen nemcsak ösztönös, hanem öntudatos közönséget és ezt a célt pregnáns egyszerűséggel megszerkesztett színházi vezérkönyvével kitűnően el is érte. Kedvet csinál olvasóinak a színházi problémákhoz, szinte játszi egyszerűséggel magyarázza meg az alapfogalmakat, határozza meg a színházi közönség lényegét, a színészek különböző típusait, hivatását és munkáját. A drámaíróról írva röptében egy kis drámaírói szemináriumot tart, a rendezővel kapcsolatban végigvezet különböző századok játékestílusán és az utolsó század nagy rendezési irányain. Könyvének ez a része sokkal könnyedebb, áttekinthetőbb mint *Julius Bab* „Das Theater der Gegenwart” című eddig oly nélkülözhetetlen kézikönyve és főként, mert annak germanocentrikus irányával szemben szervesen látja és láttatja az egész európai színházi horizontot, sokkal árnyosabb és a valóságnak megfelelőbb képet tud nyújtani német társánál. Rendkívül érdekes fejezete a műnek, amit „kép és keret” címmel a színházi dekorációkról ír, nagyon is megszívlelendők a szabadtéri színház ellen hangoztatott fenntartásai, végül pedig azok az éles, pregnáns határvonal-

húzásai, amelyekkel a film különálló művészet-jellegét meghatározza és leméri a rádió hatásterületét. Ez a két fejezet a legbiztatóbb eredményeket vonja le a színház jövőjére nézve is, mert bebizonyítja, hogy sem a film, sem a rádió nem pótolhatja sohasem a színházat és így annak jövője éppolyan messzire nyúlik, mint amilyen mélyen gyökeredzik a színjátszás az ősi vallási ritusokban. A mindvégig élvezetes könnyedséggel írt munka képanyaga is kitűnő és közönségnevelő, kívánjuk tehát, hogy minél többen forgassák ezt a magyar standard művet, amely színházi kultúránknak nevelője és továbbfejlesztője lesz.

Possonyi László.

ERDELYI JÓZSEF: FEHÉR TORONY. (*Válogatott versek 1913–1938.* A „Bartha Miklós Társaság” kiadása. 1938.)

Javában tartot még az Ady-utáni, jórészt epigonokból álló korszak hangos költői mámore, melyben a legszélsőségesebb irányoktól kezdve a hamis honfibuóézisig mindenki szóhoz jutott, mikor ebbe a zsvajba beleszólt Erdélyi József, a maga tiszta csöndes hangján.

Akkor persze nemigen akarták észrevenni, hiszen minden hiányzott belőle, ami „egyéniesség” volt. Rongyos katonaköpenyt tépdessett rajta az őszi szél, amikor hazakeveredett a frontról. Nem kávéházi asztal mellől kelt szárnyra, mint annyi „tehetség” akkoriban, hanem eleinte lakástalan inségben bujdokolt Pest környékén s egy éjszakán, ami-

kor a közeledő fagy ellen maradék könyvei hamván védekezett egy kukoricagóróban, elhatározta, hogy nekiindul a Városnak verseivel; felindult, ahogy ő mondja, hogy fegyvertelen hódítsa meg a világot. Aligha tudott sokat az akkori világ extatikus költészetéről, mert ő szívében a dunavölgyi népek évszázados közös bánatát hordta, amelynek oly őszinte, egyszerű és tiszta költője lett, amilyen csak a Kodály-dalok ismeretlen népi szerzője lehetett. Úgy indult el, mint a mesék szegényruhás királyfia, kinek a szegények szenvedését kell hordoznia, hogy királyi jussát megkapja majdan.

Hamarosan ráfogták, hogy kései Petőfi-utánzó, iskolás verselő, aki nem akar tudni az Ady nyelvtերemő ereje nyomán felkavargó modern költői nyelvről s a szabadvers akkori virágzása idején zárt sorokban és strófákban sóhajtozó nyirettyűjén a klasszikus népi formát tiszteli meg új és mégis régi ízű mondanivalójával.

Pedig Erdélyi igaz szerelme az eredeti népköltészet volt, ahogy Petőfié is, s ezért is vette meg a nem elegendő egyetemi beiratkozási díján az Arany—Gyulai megindította Népköltési Gyűjtemény-sorozatot, mely költészetére döntő hatással volt.

Formafegyelme, származása, népi klasszicizmusa és társadalomszemlélete a Petőfi-fajta költők közé emelik, de költészetének alaphangja nem a Petőfi-féle optimizmusé, hanem valami a mesék ősmelanchóliájából.

Egyik versében „félkönyékre dől az emlékezet” a vígasztalan mult szemléletén s igazi szívhangjai a kimondhatatlant hosszan kerülgető, leplező jelképes beszédben azért mégis nekilendülő reménytelen bánatáé.

Ez a hang, ez a rejtekező magatartás mind keményebb lett, amint az idő igazolta elindulását és konok kitarthatását költői multja és tervei mellett. De sohasem válik programköltővé; *ő az igazi népi költő, ki azonos a néppel*, egysóhajtású vele, az ő meséik szimbólikus nyelven beszél, az ő kemény ítéletükkel ítélt s értük állja férfiasan sorsát.

Bizonyos, hogy ez a most megjelent kötete nemcsak ezt a következetességet igazolja, hanem azt is, hogy formafegyelme visszabátorította kortársait a formához és a kötöttebb klasszikus gondolatközléshez. Igazolja őt új Petőfikultuszunk is, a hiányzóknak oly heves vágya. Akik még nemrég annyit vitatkoztak rajta, ma már nem tagadhatják példaadó hatását. S ezzel nemcsak kemény egyéniségét és konok öntudatosságát ismerik el, hanem a nagy népi, magyar és szociális gondolat igazságát is, amelynek legmáradandóbb emléke lesz költészeté.

Füsi József.

IJJAS ANTAL: MIRANDOLA FORDULÁSA. Pico della Mirandola szenvedélyes szerelme és annyi törésen át a megnyugvásig eljutott életregénye nem divatos „vie romancée”. Ehhez a főhős alakja nem elég „történelmi”, nem elég

dekoratív, mint ahogy egy magányos lázadónak és a szép szavak hatalmától nyugtalanított, befelé élő humanistának az élete nem is lehet ilyen. Ijjas tehát művészi tudatossággal egy emberileg is bensőbben megközelíthető úton vezeti olvasóját az olasz reneszánsz nagyszabású miliőjébe s talán ez okozza, hogy ez a beleérzéssel evokált történelmi háttér kissé elnyomja Mirandolát és itt-ott félretolja a regény főalakját, akiből lelkialkatánál fogva különben is hiányzik a dinamika. Mirandolában nem a szurokfáklya lobogásával, hanem a mocsári tőzeg fanyar és fojtó füstjével ég el a szellem fiatalos lázadása és így alvad meg a vér az ereiben is. De éppen ez a fanyar füst, keveredve a Mugnone-völgyének páráival, a lobogó gyertyák illatos és terhes gőzeivel, amikben mintegy felhők között gomolyogva szikrázik elő a reneszánsz kor Firenzéje, az ezüstnek és a bíbornak tompa fényei s egy-egy kísérteties profil: a haladóklo Lorenzo Medicié, a kisése patetikus Savonaroláé, — mindvégig fullasztó atmoszférával tölti meg ezt a nehéz veretű szavakban élő korképet. Ijjas ezúttal is inkább költő és festő, mint könnyű elbeszélő. Ha szabad úgy mondanunk: drámaisága inkább rendezői érdem, mint alakjainak belső életéből következő állapot.

Költői alapformájára vall a stilusnak festői gazdagsága, amellyel telíteni és fűteni tudja az akciószegény részeket, sőt sok tekintetben azzal pótol anatómiát is. Ezzel a festői-

séggel azonban remékel: Modaldeschi Agatha alakja tökéletes Tizian kép és olyan plasztikusan néhány sorban embert, mint Medici titkára, ábrázolni csak kevésnek adott meg. Ijjas a magyar stílus mély értője és mágusa, éppen ezért e nagy tudatosság és e nagy fegyelmezettség miatt hat zavaróan néhány gondozatlannak tetsző sora és gyakran visszatérő azonos jelzőit is zokon vesszük. A könyv a *Franklin Társulat* kiadásában jelent meg.

Kézai Béla.

ZAYMUS GYULA: IZZÓ TALAJON. A regény hőse egy fiatal pap, akit püspöke egy gyártelep munkásainak lelki gondozásával bíz meg. A regény tárgya pedig a pap küzdelme a gyűlölet ellen s odaadó szeretete a szegények és a tudatlanok lelki s testi felszabadításáért. A tárgy érdekes (ha nem is új), de a szerző lélektani ereje és stíluskésztsége nem tud megbirkózni vele: az alakok a gonoszság, önfeláldozás, jóság merev bábjai, sokat szónokolnak, még többet vitatkoznak, néha émelygően szentimentálisak (Pille Péter és a béna Gyöngyharmat közötti jelenetek); mindig várjuk, mikor kezdődik a voltaképeni regény, de hiába. A kritikus az első harminc oldal után látja, hogy mélyebb lelkirajzot, többértű alakokat, érdekes cselekményt nem kap ebben a könyvben, melynek nemes iránya kétségtelen.

Mindez még nem lenne baj. De a szerző kifejezésbeli eszközei annyira gyatrák, hogy

még ezt a nemes tendenciát is megrontják. A mondatok zörögnek és csikorognak a sok „fog”-tól: „Én azt *biszem*, — mondja Pille a béna kislány-nak, — hogy igen hamar el *fog* jönni az az idő, amikor a jó Isten azt *fogja* mondani, hogy elég volt az ülésből s te járni *fogsz*...” (29. old.); nem tudja kifejezni azt, amit szeretne: „A bor lassan elosz-latta a rossz hangulatot s egyszerűre az lett urrá” (35. old.) Nyelvtanilag a rossz hangulat lett úrrá, viszont a szerző azt akarta mondani, hogy a bor *lett urrá*. Képei nevetségesen finomkodóak vagy logikátlanok: „A káplán arcán halvány mosoly sétált végig. Finoman, mint a kócsag a jégen” (39. old.), a képzavarok hemzse-gnek: „Előttem uraim, az ideá-lis gyártelep képe, fogalma lebeg és nem egy örökös han-gyabolyé, melyet lelkiismeretlen, nincstelen ágensek folyton forrponton tartanak...” (18. old.). Tévedés lenne azt hinni, hogy ezek lényegtelen, másodrendű dolgok, mert több más nyelvtani szabálytalan-sággal (az *egy* helytelen haszná-lata, accusatívus cum inf. stb.) együtt teljesen élvezhe-tetlenné teszik az amúgyis unalmas regényt.

Zaymus Gyula könyve minden valószínűség szerint igény-telenebb olvasóknak készült: a gondolat, hogy egyszerűbb embereknek írjunk: helyes, szükséges, de — bármennyire is paradoxonnak hangzik — csak akkor erdményes, ha a téma mélyen a lélekből fakad és a kifejezésbeli eszközök kifogástalanok.

Nagy Tamás.

TOWER VILMOS: AMIT NAPOLEON ÉLETRAJZAI ELHALLGATNAK

Szalézi Művek kiadása, Rákospalota. Ár 3 Pengő. 213 lap.

A címkép kifejezi, amit a mű nyújt: középen Napoleon árnyékolt szoborszerű alakja, világhódító tervén gondolkodva, egyben tragikus sorsát előresejtve, meredt tekintettel, jobb oldala fényben fürdik — a felső sarokban Isten mindent látó szeme, — bal fele sötétségbe merül, lábánál babérkoszorús monogramja a császári koronával... Mint üstökös, rövid időre tűnt fel, sziporkázott, elbűvölte a népeket, majd éppoly hirtelen eltűnt a történeti távlatban. Páratlan iskolapéldája a földi dicsőség múlásának, de több: emlékjele az „ember tervez, Isten végez” igazságnak. A kis könyv frappáns beállítással, szembezőkö párhuzammal, apró, jellemző részek felsorolásával eléri célját. Ahogy az ember látja, hogyan kuszálja össze a hiú korzikai hős ellenállhatatlan fergetegként Európa térképét, hogyan hurcol két pápát fogságba és hatalmának tetőpontján mint üti ki az orosz téli hadjárat 1812-ben kezéből a fegyvert, hogy szentilonai fogságában nyomorultan, de megtérve fejezze be életét, miközben VII. Piussal a pápaság ismét felemelkedik, — erre csak egy megállapításunk van: itt az Isten ujjja szötte a szálakat!

Jobb időben nem jöhetett e könyvecske. A forradalmak lázában vonaglik az emberiség, téves eszmék végkifejlése jobbról és balról vészesen robbannak az Egyházra, annak Krisztustól emelt fundamentumára, tébolyult hatalmasok elvakult fanatizmussal gázolnak vérben, szabadságban, verik bilincsbe az emberi személyiséget, méltóságot: a történet csak újra szokott tapasztalattal gazdagodik. Miért agyarkodnak a pogányok s gondolnak a népek hiúságokat? A mennyekben lakó kineveti őket, az Úr kigúnyolja őket, mint a cserépedényt összetöri őket (2. zsolt.). Ha a tisztítás megtörtént, elsimulnak a hullámok és Péter sziklája az Egyházzal rendületlenül áll tovább.

„Katolikus Szemle” 1937 októberi szám.

DR. TRIKÁL JÓZSEF: KRISZTUS KÖZÖTTÜNK ÉL!

Ara 2.50 P. 155 l. — Szalézi Művek, Rákospalota.

Jól esik lelkünknek hallani Krisztus ígérését: Nem hagyjak árván titeket! Nem árvaság a sorsunk! Küzdelmeinkben s az Egyház harcaiban felharsan az ígérlet: eljövök hozzátok! A világ ugyan nem látja az Urat, mert nem akarja látni. De hívei mindig látni fogják, mert én élek! Látni fogják, mert hívei is élnek. Az élő Urat csak élő és nem holt lelkek látják. Az élők pedig az Isten országa népe. Aki él, az azt is fölfogja, sőt lelkében boldogan megéli, hogy Krisztus az Atyában van. Sőt ennél is többet tapasztal! Hogy Krisztus bennünk él! S a legfelségesebb és legtitokzatosabb egybeolvadást is megízleli: mi pedig Krisztusban vagyunk. E ponton zeng jól hálaénekeink: mily édes az Úr! És megértjük az Üdvözítő óhaját: „az én örömöm bennetek legyen és örömetek teljes legyen.” Isten öröme szülte Isten országát. Isten öröme adta a szentségeket! Az öröm gyermekei vagyunk. S az öröm végső állhatatosságunk záloga. Ezekre gondoljunk!

KÁLLAY MIKLÓS: XI. PIUS PÁPA, A BÉKE FEJEDELME

Ezen díszmunka teljesen páratlan a magyar könyvpiacra. 160 mélynyomású gyönyörű fényképet tartalmaz. A világ legösibb trónjához, a Vatikán városba viszi el az olvasót. Bemutatja a csodálatos műkincseket, ősi kápolnákat és a káprázatos termeket.

Ezen könyvre mindenkinek szüksége van, aki járt a Vatikánban, annak a legszebb emlékei elevenednek fel, aki még nem jutott el az örök városba, annak a legszebb vágyait elégit ki ez a könyv. Részletfizetési kedvezménnyel lehetővé tesszük a „Vigilia” előfizetőinek ezen nagyértékű könyv beszerzését. Kérjük az alanti szelvényt kitöltve beküldeni a kiadó Cserépfalvihoz, Budapest, IV., Váci-utca 10.

SZELVÉNY.

Alulírott megrendelem Kállay: A pápa és a Vatikán című díszmunkát a pápai színekbe kötve 10 pengős árért. A vételárát havonta egymásutáni 2 P-s részletekben beküldöm.

Pontos cím, foglalkozás:

.....
Olvasható aláírás:
.....

HORVÁTH BÉLA

ÚJ VERSEI:

UTOLSÓ JELENÉSEK

A SZOCIÁLIS KATOLICIZMUS BÁTOR KÖNYVE.

CSERÉPFALVI KIADÁS

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG ÚTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.

SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA

EGY ÉVRE 5.— PENGÓ

FÉL ÉVRE 2.50 PENGÓ

EGYES SZÁM ÁRA 50 F.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER, VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNYSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

JUST BÉLA

HAJNALI KETTŐ

RÉVAI TESTVÉREK